

L. Tăslăuanu

Luceafărul

Revistă pentru literatură,
□ □ artă și știință □ □

.....
Apare de douăori pe lună ■

.....
Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII.

nr. 11.

■ ■ Cuprinsul : ■ ■

Oct. C. Tăslăuanu . Silistra.	Maria Cunțan . . . Cuvinte sufletești (poezie).
Dr. Gh. Murnu . . . Expoziția a 12-a a Tinerimii artistice.	I. Agârbiceanu . . . Arhanghelii (roman).
St. O. Iosif . . . Cântec (poezie).	* * *
I. Agârbiceanu . . . Inspecție.	Dări de seamă:
Gheorghe Duma . . . Æternum vale (poezie).	D. Tomescu . . . Al. Cazaban: Între femeie și pisică.
Ion Iosif Schiopul . Români din America.	

Cronici: Ion Grecu: Semne de descompunere. D. N. Cictori: Câteva chestiuni literare. Adrian Corbul: Scrisoare din Franța. E.: Operă românească în Sibiu. Victor Stanciu: Chestiuni de Fiziologie. Însemnări: Protocolul dela Petersburg. Ady Endre. Școli călătoare. Liga Culturală. Spicuirii. — Pentru fondul ziaristilor. — Poșta Redacției. — Bibliografie.

Ilustrațiuni: St. Luchian: Lica. Dem. Hârlescu: Sala de așteptare.

Sibiu, 1 Iunie v. 1913

Prețul unui număr: 80 bani.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghiбу, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pittiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți pentru premii la examen.

Cărți de rugăciuni:

Acaftistul Preasf. Născătoarei de D-zeu și alte Acaftiste, cu o icoană în colorii și alte ilustrațiuni, leg. simplu cor. 1.20, leg. frumos cor. 1.75, leg. în piele neagră, cor. 3.50, în piele fină cor. 4.80, în imit. de os alb, cor. 2.75, în catifea, cor. 8.50.

Vreau să ajung în ceriu, leg. frumos 75 fil. leg. în imit. de os alb, cor. 1.50.

Laudă lui D-zeu, leg. frumos cor. 1.—, leg. în imit. de os alb, cor. 1.80.

Cheia Raiului, leg. frumos cor. 1.—, leg. de lux cor. 3.60.

Carte de rugăciune, întocmită de Calistr. Coca, leg. frumos cor. 1.25.

Poarta Raiului, leg. frumos 60 fil.

Domnul este întărirea și mântuirea mea! leg. frumos 65 fil., leg. în imit. de os alb, cor. 1.50.

Mărgăritarul sufletului, leg. cor. 1.—.

Icoana sufletului, leg. cor. 1.—.

Cărți de poezii și povești:

Înimioara, floarea poeziei naționale de cei mai buni scriitori români, broș. 60 fil., leg. cor. 1.—.

Cinci-zeci de istorioare morale pentru băieți și băiete cu 6 chipuri colorate, leg. 80 fil.

Fecioara dela Orleans, dramă romantică de Fr. Schiller, tradusă de Maria Cunțan, broș. 90 fil., eleg. cartonată cor. 1.30.

Povestiri de I. Agârbiceanu broș. 26 fil.

Adevărata bogăție, poveste de I. Agârbiceanu, broș. 20 fil.

Înnecul de pe Rin. Povestire morală pentru popor și tinerime. Traducere de Petrescu-Botoșeneanu, 50 fil.

Istorisire despre nașterea lui Isus Hristos. Tradusă și prelucrată de Al. Petrescu, 50 fileri.

Povestiri morale de Fr. Hoffmann, trad. de B. Nemțeanu, broș. 60 fil.

Povestiri cu Zâne de C. de Ségur, trad. de L. Dauș, broș. 90 fil.

Afară de acestea se află în depozit o mare alegere de cărți de rugăciuni, de poezii și povești. Atrag atențiunea oror. cetitori la „Biblioteca Tribunei“, „Bibl. Steaua“, „Bibl. pentru toți“.

Cereți catalogul cărților din Librăria lui W. KRAFFT Sibiu.

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Silistra.

Silistra e un simbol pentru viitorul neamului românesc.

(Memoriul d-lui Maiorescu către conferința din Petersburg.)

În ședințele secrete ale Senatului și Camerei din București s'a discutat amănunțit politica internă și externă a României din ultimele decenii și mai ales din timpul războiului balcanic. Ședințele au fost secrete numai pentru Monitorul oficial, căci toate celelalte ziare au avut deplina libertate să deie cele mai largi informații despre cele petrecute în corpurile legiuitoare ale Regatului. Nu credem să fi avut ziarele bucureștene o mai mare trecere ca în aceste zile de agitație, când întreaga obște românească voia să știe, de ce a rămas România neutră în războiul balcanic și de ce nu i s'a dat rectificarea de graniță la sudul Dobrogei prin o linie, care să plece la vest de Turtucaia și să se oprească la Marea neagră, spre sud de portul Balcic, prima rectificare pe care a cerut-o România, după cum dovedește protocolul dela Londra — și de ce a trebuit să intre în târguieli cu Bulgaria, să fie învinsă de aceasta și părăsită de puterile europene, când mesagiul regal spunea categoric: „glasul țării va fi ascultat“?

D-l Maiorescu și-a mobilizat toată puterea de argumentație și toate fascinătoarele daruri retorice, încercând să salveze cinstea țării și a guvernului. A povestit în fraze bine rotunzite, cu cuvinte subliniate de intonații speciale, cu gesturi elocvente istoricul tratativelor. A încercat să convingă pe venerabilii senatori că împrejurările n'au îngăduit Regatului altă politică și deci dobândirea altor rezultate, decât cele cuprinse în protocolul

dela Petersburg. A spus că România nu putea să mobilizeze la începutul războiului balcanic, deoarece a fost amenințată din partea Rusiei, iar Bulgaria și Serbia aveau încheiată o convenție de sprijin reciproc în cazul unui atac românesc. România a fost deci silită să fie cuminte, să primească declarațiile de dragoste și asigurările Austriei și să se mulțumească cu pomana primită la Petersburg.

D-l Maiorescu a cerut senatului și camerei să voteze protocolul dela Petersburg și să autorizeze guvernul a lua în posesiune Silistra. Lucru, care nu se putea refuza.

D-l Take Ionescu, șeful conservatorilor-democrați și ministru de interne, și-a lămurit rostul ce l-a avut în tratativele cu Danef, a apărat politica guvernului, încheindu-și strălucitul discurs prin declarația că în 1913 începe schimbarea vremurilor; în 1913 pentru întâiaoară se redobândește ceva din moștenirea strămoșească: Silistra lui Mircea cel bătrân.

D-l I. I. C. Brătianu, șeful liberalilor, a fost foarte politic cu guvernul d-lui Maiorescu; a criticat obiectiv și calm câteva greșeli, fixând atitudinea partidului liberal într-o declarație, în care acesta, fără să se identifice și să aprobe politica guvernului, votează pentru aducerea la îndeplinire a punctelor cuprinse în protocolul dela Petersburg. D-l Brătianu a mai spus că acest protocol nu va împedea România ca în alte împrejurări să ridice alte pretenții.

În cameră discuția a fost mai violentă. Politica guvernului a fost aspru criticată. D-l Miclescu a atacat chiar și pe Regele Carol, care conduce singur întreaga politică externă a țării fără să țină seama de demnitatea ei și de adevăratele ei interese, iar d-l Iorga a repetat că viitorul României nu e în Balcani ci în altă parte.

Discuția s'a încheiat, protocolul s'a votat și în Siliștra azi-măne va fâlfâi flamura tricoloră a României. Cu toate aceste întreaga obște românească, atât dincolo cât și dincoace de Carpați simte că Regatul a suferit o înfrângere. O gazetă dela noi spune că dobândirea Silistrei înseamnă o „victorie morală” pentru România. Credem că ziarul partidului nostru național a voit să facă numai un serviciu guvernului d-lui Maiorescu prin acel articol prim, străin de sentimentul public dela noi.

Nemulțumirea față de rezultatele dobândite a căutat să dea explicații. A fost învinuită diplomația României, ca lipsită de pregătirea necesară și trândavă în îndeplinirea misiunii ei, s'a învinuit guvernul pentru lipsa de prevedere și pentru lipsa de energie și s'au înfierat persoane cu trădare de patrie (d-l Take Ionescu). Toate aceste învinuiri nu explică, însă, nimic. Adevăratele cauze ale slăbiciunii de care a suferit România în cursul crizei balcanice nu datează dela venirea la guvern a d-lor Titu Maiorescu și Take Ionescu și nici nu sunt a se căuta în greșelile săvârșite de oamenii cari întâmplător erau la cârma țării. Cauzele sunt cu mult mai adânci și cu mult mai îndepărtate. Cauza primordială e feudalitatea din țara românească. Întreg regatul e în mâna câtorva latifundiari, cari îl stăpânesc după interesele lor de clasă. Țărâna în cea mai mare parte a ei geme și astăzi într'o iobăgie rușinoasă. Burghezia din orașe e slabă și avizată la mila boierească. Guvernele partidelor politice se perândează la putere, încercând prin pseudo-

reforme să înșele spiritul democratic al vremii. Partea cea mai mare dintre legile bune sau nu se aplică sau se interpretează arbitrar. Organismul țării e străbătut de un spirit ușuratic, superficial și stăpânit de o libertate îngrijitoare. Iată cauzele adevărate ale slăbiciunii regatului.

E deci natural că în clipe de primejdie zăpăcelile și surprinderile să se succedeză neconținut, cum s'a întâmplat și în cursul războiului balcanic. Guvernele în asemenea clipe nu au la spate uriașa putere a poporului și atitudinile lui nu sunt determinate de voința poporului, care e încătușată într'un sistem electoral antidemocratic.

Guvernul actual și oamenii dela putere nu pot fi deci învinuiți că nu și-au îndeplinit datoria, că n'au reușit să apere prestigiul României și că n'au dobândit alte rezultate. Guvernul liberal — deși o recunoaștem cu plăcere că e mai democratic în intenții și mai consolidat — cu greu ar fi putut face mai mult.

Slăbiciunea României nu e a se căuta dar în guvernul conservator sau cel liberal, ci în sistemul de guvernământ și în înșasă organizația feudală a statului.

Până când nu se va schimba această organizație, înzadar va umbla după idealuri și simboluri naționale. Până când nu se va introduce un spirit democratic serios, împrietărând pe țărani și dându-le drepturi cetățenești, toată politica fraților noștri din Regat nu va putea fi călăuzită de energia și voința națională a poporului. România să-și schimbe mai întâi politica internă cu ajutorul unui parlament democratic ales în temeiul votului universal, și pe urmă revizuirea politicii externe va urmă dela sine.

Aceasta e dorința întregului popor de țărani dela noi.

Împlinindu-i-se această dorință va fi aplicat a crede cu adevărat că: „Siliștra e un simbol pentru viitorul neamului românesc”.

Oct. C. Tăslăuanu.

Expoziția a 12-a a Tinerimii artistice.

Cu toată criza externă, cu toată absorbanta preocupare politicianistă, care consumă cele mai frumoase energii ale țării, cu toată apatia mulțimii, Tinerimea artistică și-a strâns

mai ales unde-i directiva? Lipsește publicul mare priceput și select, și deci cererea serioasă, lipsește oficialitatea bine organizată, deci încurajarea materială și morală a adevăratelor talente, lipsește critica nepărtinitoare competentă și aci ca și în cele mai multe direcții energie necanalizată, undele risipite prin nisip și buruene.

Să nu ne plângem dar, dacă totul e lăsat instinctului și inițiativei artiștilor. Din fericire instinctul lor, precum se și așteaptă dela reprezentanții unui popor tânăr și plin de vlagă ca al nostru, e destul de sănătos; expoziția lor e mărturia cea mai bună. O aruncătură de privire asupra ei ne convinge că Tinerimea se ține de cuvânt și merită tot interesul din partea tuturor celor ce duc grija culturală a neamului.

St. Luchian: Lica.

din nou mănunchiul de flori în localul ei provizoriu (menit să dispară sub noul palat al comunei) și cu un gust ales de aranjament a știut să asorteze cu ele câteva săli ce formează un adevărat oază binefăcător în imensa proză a Bucureștilor.

Nu e mult, nici extraordinar ceea ce ne îmbie ochilor noștri; dar faptul îmbucurător nu trebuie căutat aci — se înțelege doar dela sine într'un mediu ca al nostru ferit cu grijă de tot ce e exces de muncă și incapabil prin urmare de tot ce e extraordinar; pentru noi însăși manifestația colectivă și publică a Tinerimii e un fapt satisfăcător în această vreme de secătuire a puterilor productive spirituale și de grosolană materializare a vieții noastre sociale.

Știu, am încredințarea chiar că cei mai buni artiști ai noștri pot face mai mult și mai bine; dar unde-i încurajarea, unde-i îndemnul și

Dem. Hârlescu: Sala de așteptare.

K. Loghi e mai hotărît și mai consistent de data asta; e un progres pe care-l constatăm cu plăcere la acest artist atât de harnic și simpatic. Prin această tratare mai precisă

(vezi cu deosebire Mărgele de Murano, Toamna și Reverie) creațiile sale de caracter decorativ își ajung și mai bine ținta. „Cele 12 fete de împărat“, panoul său destinat pentru decorarea unei vile particulare, se prezintă astfel în condițiuni superioare față de lucrările de nainte. Prin studiul îngrijit și fericita dispoziție a figurilor, prin diferite elemente ale peisagiului și îndeosebi prin vibrația coloritului său vesel și primăvărativ Loghi ne dă un tablou de un romantism sănătos, cu atât mai plăcut publicului român cu cât și tema și gustul sunt mai aproape de sufletul lui.

St. Popescu ne face aceeași impresie de meșter îndemânat ca și în trecut. Stăpân pe o tehnică rafinată, studiată în cele mai bune școale ale Apusului, dânsul, cu predilecție, ne dă priveliști din natură tratate cu un parti pris pitoresc, care nu e lipsit nici de pitoresc nici de sugestie. E un pictor, în toată puterea cuvântului, distins. Deși influențat de marele mediu artistic în care trăiește, e totuș personal; dovadă unitatea de stil ce ne prezintă continuarea operii sale. Dacă personalitatea sa însă nu răsare cu toată vigoarea dorită, aceasta poate se datorește și faptului că el produce tocmai în acel mediu stăpânit de maestri de o personalitate covârșitoare. Cred că artistului i-ar prili mai bine retragerea sa din Paris într'un colț din țară; aceasta l-ar face pe deoparte să se consacre numai lumii și peisajului nostru, iar pe de alta i-ar da răgaz și prilej să-și desvualte individualitatea artistică. Exemplul lui Segantini, ba chiar și al lui Grigorescu, ar putea să-i fie de învățătură, gândescă-se la rolul frumos al pictorilor cari au ilustrat Bretagnea; dela cari cu deosebire se pare că se inspiră.

Verona, cel mai remarcabil pleinairist pe care-l avem noi, dovedește că e deplin acclimatizat în țară; peisajul românesc (Moldova de sus în deosebire) e cu mult succes explorată de penelul său neobosit și plin de poezie obiectivă, naturală, rustică: Îi plac cu deosebire pădurile și interioarele de păduri cu toată bogăția lor de nuanțe, mai cu seamă în peisajile de toamnă. De aceea și „Toamna“ sa e cea mai sugestivă bucată dintre cele trei ce expune: e totul într'ansa bine văzut și

simțit; și apare ca o lucrare făcută „dintr'odată“. Nici celorlalte două nu le lipsește prospecțiunea și sinceritatea tonurilor.

Un contrast față de Verona e Petrașcu, pictorul sintezelor impresioniste. D-sa în zăgăvirea colțurilor din natură disprețuește detaliul și are o vedere sumară, mai adeseori nedeslușită și obscură, ceea ce dă operei sale mai mult un caracter de schiță. Cu toate acestea uneori izbutește să dea adevărate efecte picturale. Ne place că de data asta are o viziune mai clară și arată o mai mare adâncire a naturii. Păcat că figurile în pozițiile sale strică mai mult decât măresc efectul peisajilor.

Vermont își continuă cu acelaș succes pictura sa de gen re; ne dă iarăș, pe lângă figuri în interior, o serie de „Țigănci“, din pictarea cărora par'că și-a făcut o specialitate. Ele sunt mici studii după natură și, împreună cu drăguțele sale aquarele, dau dovadă de abilitatea și ușurința sa tehnică.

Strâmbu ne dă alte câteva fețe din vieța sa familiară intimă, aș putea zice din idila sa casnică, tot în aceleași culori temperate lirice și cu acelaș spirit de chibzuință și cumpănire ca și în lucrările anterioare. Strâmbu e înzestrat cu simțuri echilibrate și sănătoase; nu-i plac tendințe extreme, toată ființa-i o vedem depusă în opera lui. El pare mulțumit în paleta sa cu „puțin dar bun“, însă acel puțin nu-l găsește nici în „floarea reginei“ de pe prăpastiile înălțimilor, nici în perlele din valurile adâncimilor.

Formula lui e a celor mulți și mai ales a celei mai sănătoase păтури.

Steriade ni se înfățișează de data asta mai avantajos, mai complect. El iese din ce în ce mai mult din domeniul încercărilor tehnice și ne dă picturi vii într'un colorit mai just, mai personal, picturi dela porturile noastre dunărene. Capacitatea lui de directă observație și redare a naturii se poate vedea după contrastul izbitor dintre florile sale și florile unui alt pictor, Mantu.

Cezannistul Luchian cu florile sale și Artachino ni se prezintă cu aceleași calități vrednice de luare aminte cu cari ne-au obișnuit mai de mult. Mai mult progres se vede în interioarele (în special de biserici) de

Satmary, care începe a lucra serios și a-și valoră tot mai mult talentul.

A. Murnu, bine cunoscut și ca dese-nator, e reprezentat prin câteva guașe cu subiecte rurale din preajma Bucureștilor; sunt compoziții cari ne arată cum și în această tehnică îngrijată artistul știe să prindă vieața reală în chip pitoresc și caracteristic.

Printre puținele sculpturi expuse anul acesta bate la ochi o încercare mai îndrăzneță a d-lui Paciurea: e capul lui Beethoven. Gândul lui e însă în parte izbândit, căci exagerarea în modelarea frunții dă capului un caracter de caricatură.

E păcat că d-l Paciurea își alege astfel de probleme de ordin psihologic unde se cer calități rare chiar în țările cu un mai mare trecut cultural și artistic. Ar fi mai bine ca talentul său să fie îndreptat spre lumea concretă care-l înconjoară și care nu e mai puțin bogată și interesantă.

Acelaș lucru s'ar putea zice și despre sculptorul Brâncuș, care a lunecat pe tărâmul unui pretins simbolism cu tendinți decorative de o primitivitate preistorică. Publicul românesc are încă instinct prea sănătos pentru

a lua drept manifestațiune de artă asemenea exhibiții bolnave sau ridicole. Brâncuș dăduse semne de o concepție mai naturală și-și atrasese într'un timp simpatiile multora.

Storck și Spaethe își urmează calea lor normală fără însă a trece peste înălțimea celor mai bune ale lor creațiuni de până acum.

Storck ne dă două portrete oficiale (bustul A. S. R. principesa Maria și al lui Boerescu); amândouă sunt lucrate conștiincios, modelate fin și cu mult simț estetic.

Spaethe expune cele mai multe din lucrările sale din urmă. Bustul lui Gheorghe Barițiu, executat pentru Sibiiu, va răspunde pe deplin menirei sale, căci e bine studiat și expresiv. De dorit ar fi fost ca „Vulturul” destinat pentru monumentul lui Mihaiu la Călugăreni, să fi fost mai liber, mai larg conceput, mai stilizat și deci mai decorativ; de asemenea și capul lui Mihaiu lucrat în medalion după cunoscuta gravură a lui Sadeler din Viena. E însă o comandă oficială și autorul care e bine apreciat și foarte căutat printre sculptorii noștri nu e de vină pentru aceasta; se știe în ce condițiuni de robire se dau la noi asemenea comande.

Dr. Gh. Murnu.

Cântec.

Stau dus cu fruntea răzimată 'n mână
 Și-ascult cum plânge doina cea bătrână
 Și cum se tânguește și se 'ngână,
 Pe urmă 'ncet s'alină ca păstorul
 Când paște turma, și pe urmă geme
 Și-aruncă în mânia ei blesteme
 Și chiuie și strigă, iar blestemă
 Și trăznetele cerului le chiamă
 Asupra celor ce-asupresc poporul;
 Apoi s'alină într'o melodie,
 O dulce melopee ce adie
 Și iarăș strigă 'ntruna și rechiamă
 În adâncimea negrelor păduri...
 Pe când pe culmi veghiază gravi conduri,
 Și glasul ei, pe văi împrăștiat,
 Se pierde 'ncet sub cerul înnoptat...

St. O. Iosif.

Inspecție.

Prin Iulie dase molima în porci. Se pusese o secetă de crepă pământul; cele două părăiașe ce treceau pe lângă sat își ascunseră sub pietriș apa puțină, bălțile secaseră, și în răstoacele cele mai adânci, cele mai ferite, rămăsese numai glodul prin care se mișcau cu greu broaștele grețoase, îmbrăcate în cleiu.

Vărsat, ciumă, grumăzare, voia Celui de sus? Într'o săptămână periseră cincisprezece porci. Dumineca primăria vestiă prin dobașul satului:

„Tot omul să-și țină porcii acasă. Îndată ce se bolnăvește unul să facă cunoscut primăriei. Dacă îi moare cuiva porcul și nu face știre, se globește până la cincizeci de coroane“.

Și tram-tram-tram, mai departe, pe altă uliță.

Mare pacoste pe sat: eră începutul secerișului, când toată lumea, cu cățel cu purcel, ieșia între lanuri. Și moșul cel mai nins putea legă un snop, putea clăi, și copilul cât genunchele putea adună spicele aurii ce-ar mai fi rămas în urma secerătorilor. Cine să rămână acasă, chiar acum, să grijească de porci?

Cei mai mulți ziceau: „Iaca o prostie! Dacă vrea Cel de sus ne pot crăpă porcii și acasă“. Și credeau că toată porunca eră iac'așa un fleac, ca primăria să-și plătească urechea. Așteptau ca Luni dimineața să audă cornul porcarului.

Dar cu porcarul vorbise însuși primarul: nu care cumva să creadă că-i glumă și să cuteze a scoate porcii. Omul s'a dat bătut bun bucuros, aveă în urmă o clipă de repaus, o zi de sărbătoare, căci din Martie alergase destul cu toți cei patru copii ai lui.

Două săptămâni țiganul Hudri avu ce cără, avu ce îngropă: porcii cădeau ca muștele. Și Hudri mai aveă noroc că nu îngropă decât porcii anunțați la primărie de cei mai fricoși dintre săteni. Cei mai mulți, însă, săpau peste noapte o groapă în fundul grădinei.

Cum, cum nu, primăria descoperi două cazuri de... contrabandă și vinovații fură globiți după glasul dobașului.

Mare fierbere în sat!

„Dacă-i doctor să vie să-i vindece, să vie să le deie leacuri!

— Ce doctor? Iac'o lipitoare nouă!

— O să-l luăm noi la întrebări“.

Opreliștea ca să nu mai iese porcii în turmă până ține boala, gloabele, înștiințările obligatoare, toată pacostea veniă dela doctorul de vite. Se înființase, de-un an, post de veterinar pentru satele din cercul ăsta. Oamenii nu erau obișnuiți, nu puteau pricepe cum să chemi la un dobitoc bolnav pe-un doctor ce-a învățat pe la școli și tot ce știe știe din cărți. Iacă eră baba Maia, eră moș Arsenie, și mai erau câțiva pricepători în sat. Țștia da, știau ceva, dăduseră destule ajutoare. Dar doctorul de vite?

Adevărul eră că în postul acesta nou înființat de veterinar ajunsese un jidan, mai fricos decât tot neamul lui. La întâia vizită de vite cornute, în Faur, ajunse sub batjocura oamenilor. Săreă, ca un glonț, de câte ori un bou mișcă din cap, ori vreo vacă ridică piciorul. Le-a examinat numai dela o cuvenită distanță.

Mai eră adevărat că, la cel dintâi caz anunțat, veni în sat, se uită la câțiva mascuri bolnavi și porunci carantina. Dar nici un leac!

După două săptămâni veterinarul veni din nou în sat. Molima încetă, și oamenii dădeau zor primăriei să ridice opreliștea, că nu mai pot țineă porcii acasă.

Însă veterinarul iscodi acum altă drăcie. Îndată ce vorbi ceva cu notarul, cu primarul, dobașul satului eși pe uliță.

„Până de azi într'o săptămână toate cocinele în cari au bolit ori au murit porci să fie văruițe și pe dinăuntru, și pe dinafară. Tot omul s'audă și să înțeleagă. Asemenea văruiță să fie podeaua, pe amândouă părțile; unde nu-i podit să se sape pământul de un metru, să se ridice și, în locul lui, să se aducă pământ curat și să se umplă. Până se vor face acestea, porcii-s opriți dela pășune. Cine nu va face așa, gloabă cincizeci de coroane“.

Și „tram-tram-tram“ porni mai departe să răscoale satul.

Oamenii clătinau a pagubă din cap.

„O, că nu l-o trăznit Dumnezeu!

— Åsta-i de cel ce bate câmpii.

— De unde să luăm, acuma, var?“

Cară cu var treceau prin sat cam în Pa-resemi, înainte de Paști. Pușini vor fi mai avut prin pivniță. Apoi se începuse căratul grâului.

La o săptămână, c'un jurat, cu primarul, treceă veterinarul dela casă la casă. Inspectă desinfectarea coșinelor, vezi bine numai pe la Români cari anunșaseră cazurile de boală, de moarte. De pe-o listă ceteau numele proprietarului, se uitau la numărul casei și intrau. Din cele mai multe eșiau numai decăt. Cu cât se depărtau de primărie, isprăveau tot mai repede cu inspecția. Zece inși stropiseră cu var pe dinafară; ceilalți nici atât.

Ar fi trebuit amendați peste șasezeci de săteni. Dar de așa pedeapsă se înfrică și veterinarul.

Se mai dădù un răstimp de-o săptămână, când apoi, spuneă dobașul, nu va fi cruțat nime.

Nici primarul, nici notarul nu mai cutezau să iese printre oameni. Sătenii bufneau cu ciudă, cu mânie, unde-i vedeau; cei mai mulți se blăstămaseră de vor pune ei mâna să sape sub coteș acum în căratul grâului. Cei mai mulți sloboziră porcii pe ulițele satului.

Când se împlini săptămâna și veterinarul veni din nou nici tu primar, nici tu jurat, nici tu notar la primărie. Singur pârgarul ținea într'o mână lista în care erau induse numele proprietarilor prin porcii cărora bân-tuise boala și numerii caselor.

Veterinarul, întâi, voi să amâne inspecția pe altă zi, dar gândindu-se că ar preăș întârîtă pe oameni, se hotărî să facă singur inspecția.

Prin sat bubuiiau batozele: se începuse treeratul grâului.

Veterinarul intră în curtea cea mai apropiată de primărie: nu eră nime acasă numai cânele hăpăia smâncindu-se în lanț. La numărul vecin află poarta încuiată. În sfârșit la al treilea număr cu boală, nevasta eră acasă. Cocina eră stropită tot numai ca și la întâia inspecție.

„Spus la dumitale cum face. Nu facut. In-semnãm aici și pedeapsa.

— Nu-i bine, domnule?

— Nu, ala!“

Femeia, plină de ciudă că nu putuse încuia și ea poarta, se învineș, se repezi dup'o mătură.

„Ia să te curăți din curtea mea c'o să te văruesc pe dumneata“. Iar dupăce veterinarul eșî repede pe porțiță, oftă: „Sărac de maica care te-a făcut!“

Veterinarul pășîa aprins pe uliță. Venise cu gândul să fie mai îngăduitor, dar acum își propusese să nu cruțe pe nime, să nu scape nimic din vedere. Se opri înaintea casei lui Bârzuș. Se uită la număr și intră. Simșî o desamăgire îndată ce se apropie de coteș, eră vărui ca păretele. Omul îl așteptă ca pe spini; auzise că-i aproape de casa lui veterinarul și lăsă boii în jug să aștepte: trebuia să aducă un car de grâu la batoza ce bubuiă în vecini, să aibă pentru pâne nouă până va trieră el. Bârzuș așteptă liniștit, ca unul care satisfăcuse poruncii.

Veterinarul se învârți în jurul cocinei, apoi deodată, oprindu-se înaintea ușei zise:

„Deschide!“

Bârzuș deschise. Înlăuntru nu fusese atins nici un paiu.

„Ce ala?

— Paie, domnule.

— Nu vărui? Nu sapat?“

Bârzuș simșî cum îi furnică prin vine.

„Trebuie și pe dinăuntru? întrebă el stă-pânindu-se.

— No, vezi că trebui.

— Apoi, domnule, dobașu-i de vină. Di ce n'a spus? El a zis să vărui. •Am făcut cum am știut că-i mai bine.

— Dracu! zise veterinarul.

— Ba zău, domnule, începù Bârzuș, uite eu sunt om blând și ascultător. Aș fi făcut, dar n'am știut cum. Ia te rog pe dumneata arată-mi cum să fac să fie bine, și până di-seară isprăvesc. Păcatele mele! Noi ce suntem, ia niște proști! Da dumneavoastră știți multe. Ia te rog să intri și să-mi areți cum să fac pe dinăuntru ca să fie bine?“

Ce va fi gândit veterinarul? S'a simșit măgulit de vorbele lui Bârzuș? Îi plăceă că-i vorbiă așa de blând și cu atâta umilință? Coteșul eră de blane și foarte curat, se aplecă și intră pe ușa mică.

Bârzuș închise repede ușa în urma veterinarului și puse cuiul de fier.

„Sănătate bună, domnule“, zise el, și apropiindu-se de car începui: „E, ho Bodor“. Deschise poarta, eși cu carul, încuie porțița: nu eră nimeni acasă.

Veterinarul va fi strigat după ajutor. Dar nime nu-l auzi. În vecini batoza bubuiă necurmat. Cânele lui Bârzuț răguși însă cât lătră până seara la gadina străină care eră în coteș.

După ce se întunecă, Bârzuț veni și deschise ușa.

Inspecția asta avu și urmări. Încă a doua zi veterinarul își ceru transferarea, iar Bârzuț își puse o vacă cu cheltuelile judecătii și mai stătui și șase luni în temniță.

Dar de paguba asta nu se plânse niciodată în vieța lui. Îi plăcui „cum marse“.

I. Agârbiceanu.

Æternum vale.

... „Plecatului ce părăsește aceste oarbe năzuinți“.

Impresurat de flori, în pacea visărilor eterne
Dormi!

Mulțime, dă-te la o parte și dă odihnă celui care
Eternizează 'n somn vieța întregei lumi...

De ce mai plângeți?

Tăceți,

Căci plânsul vostru pare

O aiurare de nebuni.

Și faceți liniștea adâncă,

Tăceți.

În templul trist

Să fie tot mai cucernică tăcerea,

Să vă cutremure puterea

Vieței palidului Crist,

Ce 'nduioșat de truda voastră,

În licăririle de aur

'Și 'nseamnă gestul de profet.

Nici un regret

Să nu păteze lumina ochilor aprinși.

Din liră sufletul poet

Să cânte imnuri de mărire,

Și-un imn divin,

Ca 'ntreaga ceată de Ingeri și de Serafimi,

Să 'nmărmurească 'n armonia psalmodierilor divine.

Copilul lumilor eterne!

Vieță fără de sfârșit...

Pe fruntea-ți albă și senină,

Cununa anilor își cerne

Zăpada gândurilor pale...

Cum ne zâmbesti!

Zâmbirei tale

Răspunde Crist prin gestu 'n care

De mii de veacuri se ascunde, îndurerat:

Æternum vale!

.....

Deșteaptă-ți lira, cântăreț al suferinței!

Pe pedestalul alb de mire

Genunchii vino să-ți îndoi,

Trezește-ți plânsul,

Vino, vino,

Cobori în inimi de departe,

Să dăm vieță din vieța

Atător suflete deșarte,

Plecatului ce părăsește aceste oarbe năzuinți.

O, vino, să-ți îndoi genunchii

Pe pedestalul alb, cu mine,

Și să simțim cum se strecoară

Prin lacrimi recele fior...

O, dormi...

O, dormi în armonia psalmodierilor divine.

Pe criptă,

Trandafiri vor crește și crini și palide sulfine,

La umbra plângătoarei sălcii

Și-a plângătorului salcâm.

În alb fecioarele 'mbrăcate

Te-or plânge-adesecori cu floarea

Ce-așterne straturi parfumate.

.....

Tăceți,

Tăceți, căci plânsul vostru

E-o aiurare de nebuni.

Și faceți liniștea adâncă,

Tăceți.

În templul trist

Să fie tot mai cucernică tăcerea,

Să vă cutremure puterea

Vieței palidului Crist,

Ce 'nduioșat de truda voastră,

În licăririle de aur

'Și 'nseamnă gestul de profet.

Mulțime dă-te la o parte și dă odihnă celui care

Eternizează 'n somn vieța întregei lumi.

Gheorghe Duma.

Românii din America.

— O călătorie de studii în Statele-Unite. —

(Urmare).

V. Vieța lor socială și culturală.

În America orașe noi răsar peste noapte. Unde înainte cu 10 ani a fost încă pădure seculară, prin cari aproape n'a umblat om, — azi se ridică orașele cu zeci de mii de locuitori, cu fabrici întinse, cari atrag lume și dau avânt comerțului.

Originea acestor orașe noi este cam aceeași. O „companie“ (societate) se hotărăște să înființeze o fabrică. Cumpără teren necultivat care este ieftin de tot. Într'o zi sosesc câteva sute de muncitori, cari s'apucă să taie pădurea, construind înainte de toate câteva bărăci provizorii. Deodată cu tăierea copacilor încep să facă drumuri, așează canale pentru apă și gaz, construiesc linie de tramvai, parcelează pământul pentru case de locuit și deodată cu cele dintâi case răsare și fabrica. Din toate părțile vin mii de muncitori cari se așează în jurul fabricii; vin negustori cari încep tot felul de negustorii; vin saloneri (birtași), agenți de bancă, meseriași de tot felul — și în doi ani orașul e în deplin avânt.

Originea aceasta comună a orașelor noi explică și asemănarea lor. Stradele sunt largi și drepte; casele aproape toate construcții de lemn, așezate pe temelie de piatră și foarte ușor transportabile (numai în centru, în măsura în care se întinde orașul, se clădesc case noi de piatră și cărămidă). Fabricile sunt sufletul acestor orașe. Ele au adunat lumea, ele îi dau existență. Așa s'au născut cele mai multe orașe în cari locuiesc azi Români în număr mai mare. Orașelul *Indiana-Harbour*, cu vreo 4000 de locuitori, între cari peste o mie de Români, există de vreo 12 ani. Orașul *Youngstown*, cu vreo 90.000 de locuitori, între cari mai bine de jumătate muncitori în fabricile de oțel (între ei vreo 4000 muncitori români) există de vreo 45 de ani.

În aceste orașe este veșnic fum. Noaptea orizontul e luminat de para focurilor din topitoare și stropit de o ploaie de scânteii; ziua, cerul e plumburiu de fumul negru ce

iese din sutele de coșuri uriașe ale fabricilor. Iarna, zăpada numai câteva ceasuri e albă, apoi se amestecă cu scrum. Vara, florile numai câteva ciasuri sunt curate, apoi înegresc. Frunzele n'au culoarea verzie bogată a frunzelor dela noi, ci sunt galbene și ofilite.

Vieța stăpânește numai în centrul comercial al acestor orașe. În cartierele locuite de muncitori este tăcere. Casele toate sunt încuiate. Ici-co'co de vezi o femeie sau vreun copil, — toți căsenii muncesc în fabrică. Numai cătră seară și cătră dimineață, când se face schimbul de muncitori în fabrici — mai este vieță și în aceste cartiere.

Muncitorii noștri Români, obișnuiți acasă cu munca sănătoasă dela câmp, o duc greu, la început, cu noul fel de traiu atât de strein pentru ei. Mulți, în lunile dintâi, se vor fi dorit din nou acasă, în câmpurile lor verzi, sub cerul senin al satelor românești, — „pediile“ însă în curând i-au făcut să uite greutatea muncii, care le aducea un prisos însemnat de câștig.

La început, mulți dintre Români au căutat să-și păstreze și portul românesc de-acasă. L-au părăsit, însă, — nu fiindcă au îndrăgit portul „domnesc“, ci mai mult fiindcă portul românesc atrăgea prea mare atenție și bieții noștri Români sfioși aveau să îndure gălăgia supărătoare a copiilor cari se luau pe urma lor cu țipete și huete. Cu toate acestea, în Dumineci și sărbători și la petreceri vezi mulți Români — mai ales însă Românce — în pitorescul nostru port național. La părăzi românești, călușerii noștri sunt pretutindeni obiect de admirație.

*

Câteva dintre societățile românești au și o „casă națională“, în care se țin întrunirile și petrecerile, cari întotdeauna se organizează sau în beneficiul societății, sau în beneficiul bisericii. Veniturile acestor petreceri au contribuit în mare măsură — alături de contribuțiile benevole — la plătirea datoriilor încheiate cu zidirea bisericilor. Dela sfințirea

bisericii române gr.-ort. din Youngstown, O, (biserică zugrăvită în stil românesc, după motive din „Iconografia“ episcopului Miron Cristea) a rezultat un venit curat de peste 1900 de dolari (aproape 10.000 coroane!), — dela niște bieți muncitori cari douăsprezece ciasuri pe zi trudesc în iadul topitoarelor uriașe. Aproape nu este petrecere românească care să nu aducă un venit net de cel puțin 100 dolari (500 cor.). Și toate pregătirile pentru aceste petreceri trebuie să le facă ei de ei, căci numai pe-alocuri au sprijinul vreunui cărturar cu îndeletnicire mai ușoară. Ei redactează invitările la petreceri, ei distribuie afișele umblând din casă în casă, din birt în birt, pierzând uneori și zile întregi de lucru, — fără să ceară însă nici cea mai mică despăgubire.

Petrecerile de obicei sunt împreunate cu reprezentații teatrale. Trebuie într'adevăr să-i admiri pe acești oameni trudiți, cari după munca grea din fabrică își rup din timpul de recreație și hodină zi de zi ciasuri întregi ca să învețe rolurile și să țină repetiții. Și toată răsplata lor este satisfacția că au contribuit la un lucru românesc bun și folositor.

La început multe dintre aceste petreceri au fost sgomotoase și gălăgioase, încât au reclamat și asistența organelor polițiale. „Beția libertății“ a trecut însă și Români, ei de ei, și-au impus îngrădirile pe cari nu le reclamau legile. Azi petrecerile aceste se desfășoară în desăvârșită ordine.

În legătură cu aceste petreceri publice, s'a înstăpănit și o petrecere mai familiară, care a degenerat într'un obicei urât. La nunți și botezuri se invită pretutindeni la Români oaspeți mulți: rudenii și prietenii de-ai mirilor. La nunțile românești „jocul miresei“ aduce și ceva parale. Din acest obicei al jocului miresei mulți dintre Români din America au făcut un izvor de venit. La aceste nunți și botezuri invită — prin afișe — toată lumea românească. Invitările aceste sunt ținute cam în termenii următori (copie după un original):

„N. N. din X. și N. N. din Y. invită pe toți prietenii și cunoșcuții la celebrarea cununiei lor ce va avea loc în ziua (urmează locul și ora). Mâncări gustoase și beuturi răcoritoare vă așteaptă pe toți. Veniți fraților să petrecem

împreună câteva ciasuri fericite. Muzica lui Casian (lăutarul național al Românilor din America) va distră (!) onoratul public cu cele mai frumoase arii naționale și de dans. Vă așteaptă cu brațele deschise mirii“.

Tot astfel de afișe se distribuie, printre Români, și la botezuri. Și se adună lume multă, mai ales dintre consătenii mirilor sau ai părinților noului născut. Oaspeții sunt tratați cu beutură și mâncare (serbarea se ține într'o sală publică). La un moment dat, nașul se ridică și, rostind câteva cuvinte de urare la adresa mirilor, le mulțumește pentru buna primire și se adresează oaspeților să contribuie fiecare cu câte ceva la cheltuielile acestei petreceri frumoase. Nașul premerge cu pilda bună dând cel puțin 10 dolari. Urmează apoi, rând pe rând, ceilalți oaspeți cu câte unu, doi, trei sau chiar mai mulți dolari. Și după încheierea socotelilor mirii rămân cu un venit curat de 60—100 dolari, sau și mai mulți. Sunt unii cari s'au cununat acasă, în țara veche, și-și celebrează din nou cununia și în America. Alții primesc de-acasă știrea că li s'a născut un copil și ei organizează un botez în America!

Fără îndoială, petrecerile aceste familiare — cu caracter public — nu sunt inspirate numai de dorul de câștig, ci și de dorul petrecerii însăși, cu cântări și joc, — dar în multe cazuri s'au comercializat cu desăvârșire și constituie un obicei urât (pe care, de altminteri, îl au și Ungurii și Slovacia din America). Părintele Podea a stăruit și stăruie pentru părăsirea acestui obicei și începutul l-a făcut, când mai mulți parohieni de frunte au venit la el să-l roage să-și boteze și el copilul, născut în America, după obiceiul acesta. Părintele Podea a refuzat, deși știă că „botezul“ i-ar fi adus un însemnat câștig material. (Un alt preot român și-a „botezat“ copilul încassând dela oaspeți vreo 800 dolari, = 4000 coroane!).

Români noștri din America sunt darnici (cum sunt de altminteri și aceia dintre Români, țărani, de-acasă cari au din ce da!). Altminteri nici nu s'ar putea închipui cum să se plătească, în trei ani de zile, 10,000 dolari (50.000 coroane), cât a costat spre pildă biserica gr.-ort. din Youngstown. Du-

rere, nu toți Români se poartă atât de bine. Sunt între ei mulți cari nu se interesează de nimeni și nimic, ci se îmbuibă numai în plăcerile ce ți le oferă libertatea și prisosul de câștig. Este caracteristic că tot ce este românesc în America este înființat și susținut aproape exclusiv de emigranții noștri din Ardeal. Ungureni ici-colo se mai alătură la Români ardeleni. Bănățenii însă n'au înființat nici o parohie, nu susțin nici o biserică și n'au nici o societate.

Și toate slujbele ce le au la societăți sau în parohie, multe împreunate cu răspundere materială și muncă însemnată, le împlinesc fără orice retribuție. În zile de „pedie“, doitrei parohieni pornesc din casă în casă pe la toți Români, de adună pe seama bisericii contribuiri benevole și cotizațiile lunare. Și cu astfel de prilejuri trebuie să între în toate saloanele (birturile), unde se adună de obicei Români. Și cei cari fac o contribuție benevolă așteaptă să le facă cinste... și colecătorii fac cinste și în loc de retribuție se aleg cu pierdere.

Cu toate aceste, între poporeni și preoți, în unele orașe, s'au ivit neînțelegeri. Sunt anume și în America, ca pretutindeni aiurea, oameni cari nu văd în preoți decât niște farisei; semidocti cari pretind a ști mai mult decât preoții și explică ei biblia cum îi taie capul. Aceștia batjocoresc preoțimea și biserica cu vorba și în scris, și le dau pace numai acelor preoți cari îngăduie în tăcere ca ei să-și facă mendrele ca „adevărați“ conducători ai poporului...

*

Este de netăgăduit că Români noștri emigrați în America se întorc de-acolo cu o sumă de cunoștințe pozitive — chiar de limbă românească! — pe cari acasă niciodată nu le-ar fi putut câștiga.

Englezește (limba vorbită în Statele-Unite este limba engleză cu mici deosebiri de pronunțare) puțini învață. Cei mai mulți își însușesc atâtea cunoștințe de limbă engleză, câte cunoștințe de limbă germană își câștigă spre pildă Români noștri cari intră în armata comună. Ei învață numai cât este absolut necesar pentru a se înțelege cu supraveghetorii. Este de altminteri și explicabil

dacă numai anevoie pot să învețe englezește, când cei mai mulți abia dispun de cele mai elementare cunoștințe pregătitoare.

Sunt între ei cari învață însă binișor englezește și ajung, prin urmare, și la o muncă mai ușoară și bine plătită. Încolo, ei între ei, vorbesc numai românește.

Interesant e că în America Români învață a vorbi mai bine românește și a dispune de-o mai mare bogăție de cuvinte decât acasă. Explicația o găsim în faptul că în limba engleză jumătate dintre cuvinte sunt de origine latină. „Splendid“, „monument“, „absolute“ etc. sunt astfel de cuvinte pe cari le avem și noi Români în limba noastră, pe cari însă țărani noștri nu le înțeleg. În America le învață englezește și le știu în același timp acum și în românește. De aceea și ziarele noastre de-acasă Români din America le pricep mult mai bine decât Români noștri de-acasă și de-aceia și învață a scrie mai bine decât știu scrie cei de-acasă.

Este firesc dacă, sub influența limbii engleze, introduc în limba românească cuvinte noi, romanizând termenii mai des întrebuințați. Azi e vorbă aproape românească vorba „șur“ (englezește scris *sure*, sigur, de sigur). Români din America nu mai răspund la întrebarea: „Vii mâne la lucru? — Firește, cum nu!“ — ci răspund „Șur, că vin!“ O vorbă nouă românească este „rentul“ (rent = chirie); „faier“ (fire = foc); „trobl“ (trouble = neplăcere); „chendi“ (candy = zahăr); „știm“ (steam = aburi) și multe altele.

Dragostea de citit au dus-o Români noștri și în America, unde s'a dezvoltat în măsură și mai mare, fiindu-le dată puțința de-a cheltui pentru cărți și foi. Ziarele românești din America sunt cetite de mii de cetitori (deși numărul abonaților este mult mai neînsemnat); de-acasă sunt abonate, în afară de foile populare (în rândul întâi „Libertatea“), și ziarele noastre cotidiene. „Tribuna“ avea în vremea din urmă aproape 200 abonați între muncitorii români din America.

În afară de ziare cetesc bucuros și cărți. Lectura predilectă este istoria românească. Cetesc însă bucuros și poezii și nuvele și scrierile d-lui N. Iorga („Neamul românesc“ avea și el mai mulți abonați în America).

O carte bună trece din mână în mână, din oraș în oraș și trec luni de zile până ajunge din nou în mâinile proprietarului.

Câștigul pe urma desfacerii de cărți românești intră însă în pungile evreilor din România, dintre cari câțiva inși s'au stabilit la New-York și de-acolo trimit în toate părțile reclamele în cari recomandă de multe ori marfă proastă și scumpă. Ei îi provăd cu cărți și pe cei câțiva negustori români cari, în afară de alte mărfuri, mai desfac și cărți.

Ziarul „America“, organul societăților române, avuse odată de gând să înființeze o librărie centrală, dar cei din fruntea ziarului nu erau în stare nici să îndeplinească slujba ce-o aveau, dar apoi să mai organizeze și o acțiune nouă!

O literatură românească scrisă anume pentru Românii din America n'ar contribui numai la conservarea națională a fraților înstrăinați, ci ar aduce venite frumoase și casei de editură, aproape fără orice risic.

*

Primejdia desnaționalizării nu există, deci, la Românii cari emigrează de-acasă. Există însă în măsură mare la copiii cari se nasc în America. Dela cine să învețe aceștia românește, când părinții lor vremea cea mai mare o petrec în fabrici, iar ei pe stradă petrec numai în societatea copiilor de englezi? Și an de an sporește numărul acestor mlădițe tinere...

Cine se gândește, însă, la suta de mii de emigranți români din America?

(Va urmă).

Ion Iosif Schiopul.

Cuvinte sufletești.

1.

Porumbiță rătăcită
Cum de te-ai apropiat
De fereasta văduvită
A 'nvechitului palat?
Ai doar în apropiere
Porumbarul undeva?
Ori ești soră de durere
Cu singurătatea mea?

Pe cărarea înflorită
De sub bolta de castan
Trece lumea fericită, —
Zi de zi și an de an...
Trece 'n câte-o zi senină
Uneori și cel dorit...
Trece pasăre blăjîină
Și fereasta mi-o închid.

2.

Dac'aș aveă o primăvară 'ntreagă
De cântece și vise și le-aș da
Și nu și-aș cere altă răsplătire
Făr' prietinia ta.
Tremurător cum sufletul meu cere
Căldura unui suflet ce l-ar ști
Și moartea și 'nvierea și vieața
La tine m'ar găsi.

3.

Desculță viu la tine iar
Și fără de veșminte,
Acopere al meu amar
Cu haina de cuvinte,
Închină-mă în sbucium greu
Cerescului meu mire,
Desvătă-mă de-a zice „eu“
Și de-a visă iubire.
De nu-ți voiu ști însă urmă
Pe calea strălucirei,
Lumină fericirea mea
Și patimile firei,
Cu mână tare 'n frâu să pun
Vieață și ursită,
Din fericire să mă 'mbun
C'o floare vestejită.

4.

Mamă l-am văzut în vis
Aplecat spre mine — mamă
Și-acum nu-mi mai pot da seamă
De tot ce mi-ai zis.
Mamă spune-mi unde-i scris
Că-i credința răsplătită,
Să cetesc căci o ispită
E oricare vis.

Maria Cunțan.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL”

Arhanghelii

de

I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

Adevărat că la început se simția destul de stânjenită în mers și mișcări de hainele cele noi. Simți un restimp chiar un fel de rușinare: glasul cel mai adânc din ea îi spune că nu i se cade să poarte astfel de toalete. Dar încet pe 'ncetul se obișnuie, se simțea bine în noua-i condiție, căci îi părea că numai acum e cu adevărat notărășiță.

Înainte cu trei ani se descoperi din nou mult aur slobod la „Arhanghelii”. Atunci un medic tânăr din oraș peți pe d-șoara Rodean cea mai mare, pe Maria. Notarul, deși nu-i plăcu de omul acesta blond ca un German, cu ochii albaștri, care trăia foarte retras, totuși își mărită, cu multă satisfacție, fata după el. Când se svoni de zestrea ce-o căpătase Mărioara orașenii se priviră uimiți, și multă vreme cele patruzeci de mii fură subiectul celor mai multe discuții. Iosif Rodean crescă mult în considerația lor, și nu eră familie în oraș acum care să nu-l vadă bucuros.

Zestrea Mariei apucă pe mână bună de altfel. Doctorul Ilie Vraciu se mută de grabă într'un oraș mai mare, și din an în an adăugă la celea patruzeci de mii. Dela cununia Mariei „Arhanghelii” se tot îmbunără. Patruzeci, apoi șasezeci, mai pe urmă șaptezeci de băieși munceau ziua-noaptea în sânul Corăbioarei. Se află mereu și aur slobod, apoi vâna din galeria cea nouă se tot îngroșă. Și cei mai necredincioși dintre Vălenarii credeau acum că norocul lui Iosif Rodean a prins rădăcini adânci. Tot mai mulți se îmbulziau să aibă de-a face ori în ce chip cu „Arhanghelii”: ca băieși, ca străji, ori apoi ca mânători cu carul ori cu boi. Nicăiri nu e mai adevărată zicătoarea că „cine umblă cu miere își linge deștele” decât în vieța băieșilor. Vălenarii încunjurau cu stimă tot mai mare pe directorul Rodean, ba dela o vreme unii începură să creadă că are cine știe ce legături cu puteri ascunse, cu vâlva băilor ori chiar cu diavolul.

Dacă băieșii credeau acum în norocul lui Iosif Rodean, acesta nici nu mai vedeă în viitor decât saci cu galbeni. Eră atât de încredințat că nu se va mai isprăvi aurul din „Arhanghelii”, încât nici nu mai aveă decât un singur gând: cum să scoată aur și mai mult și cum să-și înzestreze fetele încât să se vorbească în jurul întreg de directorul

dela „Arhanghelii”. Eră clipe când se gândia că de el va vorbi odată țara întregă. Și se vede că clipele acestea eră destule de dese, căci adeseori se uită destul de provocător la oameni cari nu l-au mai văzut niciodată, ca și când ar fi voit să le zică: „Cum se face de nu mă salutați? Nu știți că-s directorul dela „Arhanghelii”?”

Încrederea tot mai oarbă în ocna asta și dorința de-a atrage tot mai mult admirația altora asupra sa, eră două patimi cari creșteau în el aproape zi de zi, eră aproape singurele simțeminte ce-i umpleau sufletul. De mult se tot gândia să demisioneze din postul de notar, dar credința că ar scădea în considerația oamenilor prin faptul acesta îl tot rețineă și-l făcea să poarte mai departe slujba asta, pentru care nu mai aveă nici o atragere.

Abiă acum doi ani, când începă să bată o nouă galerie în „Arhanghelii” care să meargă paralel cu cea dintâi, se hotărî să-și deie dimisia.

Seara sosi foarte bine dispus dela „Arhanghelii”. Cele dintâi pușcături bubuiră în stânca neîncepută și cântecul acesta îi cutremură sufletul, îi pără signalul celei mai desăvârșite învingeri. Se simția mare și puternic ca un general care vede prin ochian cum ficiorii lui au încunjurat de toate părțile oștirea dujmană, pentru care nu mai rămâne nici o mântuire. În cuvinte puține tălmăci femeii nouile lucrări, îi vorbi de alte patru piuă pe cari va trebui să le ridice cât mai în grabă, când intră un pârgar dela primărie și-i puse pe masă un teanc de scrisori.

În cea dintâi pe care o desfăcu i se cereă să trimită în douăzeci și patru de ceasuri socotelile comunei sub pedeapsă de una sută zloți, căci eră a treia provocare. Iosif Rodean îndată ce o ceti o puse peste vraful de scrisori, le izbi în mijlocul casei, luă o coală de hârtie și numai decât își scrise dimisia.

„Du-le 'n cancelarie”, strigă el pârgarului arătându-i scrisorile risipite, „și cu zdrențe de-acestea mie să nu-mi mai intri în casă! Ai înțeles?”

— La poruncă, domnule director” răspunse palid pârgarul adunând repede hârtiile și ieșind.

Marina îl privi un restimp în tăcere, apoi îi zise:

„Ce faci?”

— Ce trebuie să fac de mult. Nu mai vreau să atârî de toți sărântocii, de toți vântură țară”, răspunse Iosif Rodean împăturând coala de hârtie.

„Te lași de slujbă? Întrebă femeia pälind.

— Nu pricepi atâta lucru?” făcù notarul rotindu-i o păreche de ochi suri.

„Faci rău, Iosife, faci rău, începù Marina. Oricât aduce de pușin notărășia, în vreme de primejdie . . .

— Ce vreme de primejdie? o întrepruse notarul cu mânie.

— „Arhanghelii” poate n'or fi tot bogății!

— Prostii! Curat prostii! Ce-ai visat azi noapte?” întrebă bărbatul zâmbind acum.

„Nu-s prostii, Iosife! Noi știm că băile o vreme sunt bune, apoi deodată aurul se ascunde. Și 'n vreme de primejdii . . .”

Bărbatul sări de pe scaun și, privind-o cu furie, începù să-i răgnească ca în anii dintâi.

„Eu o să-ți spun de ce ții tu la slujba asta ticăloasă! Da, îți spun! Crezi că nu mai vei fi doamnă așa mare ca pân' acum! Nu! Nu tăgădui că te cunosc! Dar vino să-ți arăt”. El o luă cu putere de braț și o duse la fereastră, locuiau pe-atunci în casa de acum, care abiă în anul acela fusese terminată. „Vezi satul ăsta? o întrebă Iosif sguinduind-o. E al meu întreg, îi bag în buzunar pe toți Vălenarii cu băițele lor cu tot. Vezi drumurile, potecile pe colnice? Toate trag, toate se 'ntâlnesc la mine în curte! Da, privește ori încătrău vei voi! Peste foarte pușin timp nime nu va putea trece între Corăbioara și muntele Vlădenilor, fără ca să fi călcat pragul curții mele. Voiu fi tot mai temut, tot mai puternic. Ce-mi pasă mie de-o sdranță de slujbă?”

El tăcù respirând din adânc. Vorbise mai mult pentru sine decât pentru nevastă. Căci lui îi tot părea că n'ar mai rămânea domn atât de mare dacă nu va mai fi notar, și află, fără să-și deie seama, foarte potrivită clipa asta de mânie ca să-și alunge gândurile ce-l tulburară atâta vreme, să le alunge departe să nu se mai întoarcă niciodată. El se simți într'adevăr mai conștiu de puterea sa după izbucnirea asta de mânie.

Marina vorbise din convingere; ea se temea într'adevăr de pasul ce-l făcù notarul, fiindcă în ea rămase mai puternic simțul realității, și ea știă din pățaniile bătrânilor că de multeori băile de aur cele mai bune lăsaseră săraci lipiți pe proprietari.

„Fă cum vrei!” zise ea cu durere și ieși.

„Nici că mi-a trecut prin gând să fac altfel”, strigă în urma ei, încă mănios, Iosif Rodean.

În ziua următoare avuse întâiul schimb de vorbe aspre pentru gangul acesta nou cu primarul Cornean și mai ales cu Pruncul. Celalalt societar, Ungurean, află de foarte bun tot ce făcea notarul. Dar tovarășii cei doi nu fuseseră la „Arhanghelii” când detunară cele dintâi pușcături la noua lucrare. În ziua următoare însă se duseră, cercetară cu deamănuntul bucățile pușcate, stânca din care erau rupte, și își făcură în grabă aceeaș convingere.

„Locul nu e nimerit ales de unde începem”, zise Pruncul.

„Așa cred și eu, dar ce să facem?” întrebă Cornean.

„Să-i spunem directorului. Aici aruncăm banii de-ageaba!

— Putem să-i spunem, dar cred că nu folosim nimic”, zise cu silă Cornean. „Știi ce credință are! Îi pare că nime nu se pricepe la băit ca el.

— Asta s'o facă pe socoteala dumnealui, dar aici suntem și noi în joc, zise Pruncul. O să-i spun eu încă azi. E o prostie să bați în zadar cremenea asta.”

Încă după amiaza aceea îl aflară pe Rodean, dar el nu voi să audă de nici o schimbare.

„O să vedeți că vă inavușesc și fără voia voastră!” răsé Iosif Rodean.

„Ar fi bine să ne gândim, domnule director, că, uneori, băile înghit averi foarte mari”, zise Pruncul.

„Așa? Ție ți-e frică de sărăcie? Foarte bine, ieși din tovarășie și rămâi bogat! Cine te oprește?” răspunse înfuriat notarul.

Cei doi societari ieșiră, cu fețele 'n pământ, ca opăriți. Înțeleseră că nu eră de glumit cu omul acesta. Ori țin cu el și merg alătura la pierdere sau câștig cum se va nimeri, ori trebuie să părăsască „Arhanghelii”. De lucrarea cea nouă se temeau, dar ocna asta n'ar fi părăsit-o cu punerea capului, nu eră de lăpădat un izvor de aur care aduceă patru-cinci sute de zloți la săptămână după două acții. De-atunci se tăiară la trei sute de metri în galeria cea nouă, de vâna de aur nu dădură încă, dar cei doi societari nu mai ziseră nici o vorbă împotriva lucrării. De-oparte vâna din gangul mai vechiu se tot îngroșă, aurul se vedeă prestat tot mai des pe ea, și astfel cheltuelile lucrării celei noi le suportau cu ușurință; de altă parte se temeau de mânia notarului. Dela o vreme încrederea oarbă ce o aveă Iosif Rodean în viitorul băii îl convinsese și pe Cornean că într'adevăr aurul dela „Arhanghelii” nu va mai secă în veci. Numai Pruncul cocea în el: lui îi părea rău după banii ce-i zvârleă, îi părea că-i rupe din trupul său.

În Văleni veni notar nou, dar erau destui cari îi mai ziseră până târziu și lui Rodean „domnule notar“, pe lângă numirea cu mult mai deasă: „domnule director“. Venirea notarului Popescu nu stărnă nici o vâlvă în Văleni. Mulți nici nu-l luară în seamă: furnicarea ce-o trimite aurul stăpâniă tot mai tare vieața Vălenarilor. Faptul că notarul cel nou nu prea fù luat în seamă, îl umplù de bucurie pe directorul dela „Arhanghelii“ și-i deveni numai decât simpatic. Vorbea cu el cu prietinie, c'un aer de protector, care de multe ori ar fi putut jicni adânc pe alt om în locul lui Popescu. Dar omul acesta zâmbea mereu din ochii lui verzii, ori ce spunea notarul, râdea de glumele lui cele mai proaste și trecea cu ușurință peste alusiile ce le făcea Iosif Rodean la multele mizerii ale vieții de notar. De multeori directorul dela „Arhanghelii“ se simțea jicnit că nu-l poate răni cu nimic pe Popescu, părea că are de-a face c'un pește luciu ce-i scapă mereu din mâni. Dar nu se putea mânia pe notarul cel nou care, se părea, nu-și dă nici el însuși vreo importanță, ci se simte fericit că poate fi alături de Iosif Rodean.

La început notarul pensionat credea că Popescu rabdă orice umilire, fiindcă are de gând să-i ajungă ginere. Ar fi fost foarte satisfăcut să fi avut Popescu intenția asta, să fi venit într'o zi la el și să-i ceară vreo fată. Iar el să-i fi răspuns: „Domnule Popescu, mi se pare ai greșit adresa. Eu nu mai sunt notar!“ Gândul acestui refus îi făcù multe clipe de fericire. Dar notarul cel nou nu-i cerù nici o fată, nu arată prin nici un semn că ar avea astfel de gânduri. Atunci Iosif Rodean se mulțumì cu convingerea că omul ăsta îi simte puterea, îi simte superioritatea și de-aceia îi zâmbește mereu, și Popescu îi rămase mereu simpatic.

Îl invită deci cu multă prietinie la logodna Eugeniei și a Octaviei, înainte de Paștile anului acestuia, prin Martie.

Logodna celor două fete veni, ca și căsătoria celei dintâi, în urma unei îmbunătățiri și mai neașteptate a „Arhanghelilor“. Vâna de aur, care se îngroșă mereu într'o zi, după trei pușcături ce bubuiră deodată, apărù deodată galbenă ca și când ar fi vărsat cinea pe ea făină de porumb. Vestea asta se răspândi repede.

Iosif Rodean, la logodna celor două fete, făcù un adevărat ospăț. Scrisese fetei celei mai mici, Elenuței, că vine după ea în Viena s'o aducă la logodna surorilor, dar Elenuța îi răspunse telegrafiindu-i că nu va putea veni sub nici o împrejurare, fiind cam bolnavă. Notarul îi telegrafiă lui Ghiță să vină și el, dar tânărul îi răspunse că se află în

fața unui examen foarte important, și nu-i stă în putință să-i împlinească porunca.

Și fratele și sora doreau de altfel fericirea cea mai deplină surorilor. Dar cu dorința aceasta notarul nu fù mulțumit, el pufni mereu pe nări, până ce puterea vinului îl făcù să treacă deodată într'o veselie mare.

Elenuța nu eră bolnavă, Ghiță avea să deie un examen, dar numai prin Iunie. Însă ei nu veniau bucuos acasă, mai ales când știau că vor fi petrecanii.

Întreagă familia lui Iosif Rodean eră alcătuită într'un chip foarte ciudat. El însuși se apropiă de tipul omului jumătate cultivat numai, dar care, îmbogățit pe neașteptate, ajuns tot astfel în societate, își părăsește credințele și datinile părinților, fără ca să-i reușească în același timp să se adapteze noului mediu în care a intrat. Nici credințele, nici convingerile, nici preocupările omului cult nu-l ating decât în treacăt, nu le simțeste decât la suprafață, ca pe niște lucruri de foarte puțină însemnătate. Dar, ca toți oamenii aceștia desrădăcinați brusc dintr'un mediu și aruncați spre altul, Iosif Rodean eră condus de câteva simțeminte egoiste, puternice însă, și mai ales avea o putere de voință uriașă, care îl ținea la suprafață și făcea să fie considerat de alții. Astfel el discuta ceasuri întregi tot felul de chestii, politice mai ales, în unele clipe eră naționalistul cel mai înfocat, dar terminând discuția se ștergea orice urmă de impresie mai adâncă ce i-ar fi lăsat în suflet aceste discuții. Simția, că pentru el toate acestea-s fleacuri, lucruri de foarte puțină însemnătate cari pot să fie ori nu. Nu se încălzea sincer, adânc, pentru nimic ce nu eră în legătură cu viitorul de aur ce i-l arată „Arhanghelii“. Însă în dorința de-a adună tot mai multe bogății și în dorința, tot așa — dacă nu mai mare — ca și cea dintâi, de-a atrage atenția oamenilor asupra sa, de-a face „furoare“, se cuprindea ființa lui întreagă. În aceste două patimi își scaldă, c'un neînchipuit deliciu, mintea și inima, și voința lui, când eră vorba de aceste două patimi, eră tare ca fierul. Ca și când aceste două simțeminte l-ar lega ca două funii puternice, dintre cari dacă numai una ar plesni, din el întreg s'ar alege hârburi, ca dintr'un vas de pământ izbit de-o stâncă.

La aceste două patimi se mai putea adăuga, mai ales de-o vreme încoace plăcerea de-a se hrăni din belșug. Căpătase un apetit înfiorător, așa că slujnicile lui spuneau adevărate minuni despre ce poate înghiți stăpânul lor.

Ca cei mai mulți de felul lui, nu avea o convingere superioară asupra vieții, ori pentru

faptul că sufletul lui era prea sărac pentru o astfel de convingere, ori pentru că o concepție mai înaltă îi ridică totdeauna multe stavili în căile mai puțin corecte ale vieții, și el nu voia să știe de nici o piedecă. El se ținea de ceata vânătorilor și în același timp de a celor vânați. Patimile îl vânau pe el și el vâna aurul și tot mai multă uimire se ivia în inimile celor ce veniau în atingere cu el. Cu tot belșugul deci, vieța lui nu se putea numi de fel liniștită. Dar am greși crezând că lipsa unui ideal superior l-ar fi pus vreodată pe gânduri ori l-ar fi făcut chiar nefericit! Dimpotrivă, continua înfrigurare îi făcea plăcere, din ea se hrănea. Și chiar neliniștea asta nu se putea cunoaște decât foarte rar pe fața lui. Aceasta, de obicei, era nemișcată. Înfrigurarea ce-l stăpânea se putea ceti numai din ochii lui cari ardeau necurmat, și poate urmarea acestei stări sufletești să fi fost și vocea sa puternică, aspră, și aplicarea lui spre mânie grabnică.

N'avea simț pentru idealele superioare ale vieții omenești, dar' când cetia prin gazete vreo batjocorire, vreo luare în răs, sau și numai o încercare de-a trage la îndoială existența vreunui astfel de ideal, — fără să-și deie seama de ce, simția o adâncă satisfacție. Îi părea, poate, că toate acestea îl întăresc pe el în felul lui de-a trăi.

Rămase însă în toată vremea om destul de cinstit. Furtul nu-l putea suferi nici acum, să se bucure de ceea ce-i a altuia, răpindu-i, nici nu-i trecea prin gând. Cu băieșii vorbea omenește, afară de clipele lui de mânie. Dar atunci nu alegea între oameni, vorbea brutal cu toată lumea.

Vezi bine, c'un astfel de fond sufletesc, convorbirile lui aveau un cerc foarte strâmt când era în sânul familiei și cu băieșii: aurul, „Arhanghelii“ care însemnă par'că tot aur, era centrul tuturor conversațiilor lui și ale băieșilor din Văleni.

Nevastă-sa Marina se apropiă de tipul țărancii care ajunge boieroaică. Incepă cu sfială căsnicia, c'un fel de rușinare, nenorocită chiar, vremea cât se mai gândi la iubitul ei din fetie după care pușcase notarul. Apoi, în vremea de muncă și cheltuială zădarnică, se simți nenorocită, ca să învie cu atât mai strălucit când roata norocului începă să-și schimbe mersul. Ea se bucură cu toată lăcomia celui bine conservat și de belșugul și de domnia ce dase peste ea. Dar convingerea că-i boieroaică n'o opreă cătuș de puțin dela lucru. În privința aceasta rămase și acum țărancă de pe vremea când în Văleni femeile erau obișnuite încă cu economia. Se sculă cu noaptea 'n cap, și toată ziua, cu mânecile sufalcate, alergă

după trebi ca și o slujnică de-a ei. Îi rămase credința copilăriei, credința în biserică și visuri, și era stăpânită mereu de teama care nu iese niciodată cu totul din sufletul adevăraților țărani nici când sunt în situațiile cele mai bune, că într'o zi sau alta se poate întâmpla o nenorocire, după voia lui Dumnezeu. De aceea ea îndemna des pe bărbat să facă feștanii la băi, să meargă la biserică, și nu arareori avea să-i sufere izbucnirile lui de mânie pentru îndemnurile acestea.

Fata cea mai mare, Maria, măritată după doctorul Vraciu, fusese abia un an la școală la oraș, ea se depărtase din casa părinților pe când belșugul abia începea să se ivească. Deși căpătase o zestre așa de mare, Iosif Rodean pe vremea aceea avea încă datorii de plată, locuia în casele socrului său, și cruța banii cu patimă. Maria își formă caracterul abia după ce se măritase, și după ce nimeri un om foarte cum se cade ea trăia în liniște și mulțumită, bucuroasă de lumea nouă în care intrase.

Eugenia și Octavia crescură în anii de belșug, și cum și ele n'aură o creștere prea aleasă, se aleseră două svăpăiate, cari îmbrăcau pe zi câte trei toalete. Iosif Rodean nu le lăsa nici pe ele să steie multă vreme în străini. Pe-atunci obișnuia să-i zică Marinei:

„Muierea să fie avută și frumoasă! Nu-i pentru ea cartea“.

Și fetele fură foarte bucuroase să rămână acasă, unde toate micile prostii le erau îngăduite, și de unde puteau în fiecare zi să meargă la oraș. Purtarea lor n'avea cine să o supravegheze. Notarul avea un singur gând: să le adune zestre cât mai mare, iar mama lor nu prea îndrăzneă să facă observări „domnișoarelor“, cum sunt de obicei toate mamele țărance cari au copii domni, și cari nu-s înzestrate c'o inteligență deosebită. Apoi mai credeă că poate pentru niște domnișoare așa se cuvine: să aibă și cal de călărit și costum de vânătoare și toalete peste toalete.

Eugenia și Octavia erau adevărate surori, cu aceleași gânduri, cu aceleași dorințe. Ele simpatizau mai ales cu tatăl lor, față de Marina se purtau cu o abia întrezărită disconsiderare. Peste tot se simțeau independente, și în aceasta își aflau cea mai mare fericire. Roiuri de tineri le curteniau pe la petreceri.

Când ajunse Elenuța fată de școală notarul Iosif Rodean se hotărî deodată s'o poarte prin toate școlile. Ca orice om ce nu are o credință hotărîită, convingerile lui se schimbau neconținut, ș'acum zise Marinei:

„Partii strălucite fac fetele cu o cultură completă, dacă mai au și o zestre frumoasă“.

Cetise undeva părerea asta, se născu în capul lui, ori avea gânduri mari cu Elenuța, destul că dela vârsta de șapte ani până la șasprezece fata cea mai mică crescuse mai mult între străini decât acasă. În Văleni se simția și ea străină, și surorile se simțeau străine față de ea. Marina se purtă însă cu un deosebit respect față de Elenuța, fie că crescuse domnișoară mare nu sub ochii ei, fie că purtarea fetei celei mici nu sămănă de fel cu a celor două mai mari. Elenuța eră tăcută, blândă, nu-și cerea niciodată toalete noi, vorbea prietenește cu slujnicile, cu toată lumea, mergea bucuros la biserică, îi plăcea să cetească cu ziua de cap, ceea ce pentru țărana Marina, care abia își iscăliă numele, însemnă foarte mult și o umplea de uimire și de-un fel de venerație.

Petrecerea aceasta îndelungată între streini, experiența destul de bogată prin multe orașe, la vârsta ei, observările continue de oameni și împrejurări noi, o făcură să se gândească de tânără. Vieța, pentru ea, eră cu mult mai largă decât pentru surorile sale.

Ceea ce-i spusese clericului Murășanu c'a cetit puțin fusese numai o apucătură nevinovată ca să-i facă tânărului o plăcere și ca, trimitându-i și alte cărți, să continue a țineă o legătură cu clericul acesta care-i eră tot mai simpatic. Ea cetise prea mult poate, și o mare parte din posomorirea ce simția în fața vieții, și care la vârsta ei nu prea eră firească, îi venia poate chiar din cetitul prea mult. E adevărat că cetitul îndelungat, mai ales fără control convenit, are de multeori urmări dezastroase, dar iarăși e foarte adevărat că, fără îndeletnicirea asta, oricât ar umbla cineva prin școli, rămâne cu un cerc de vedere foarte strâmt.

Cercul acesta de vedere la Elenuța eră larg, dar eră încă tulbure. De multeori din bagajul de cunoștințe și simțeminte ce se grămădește în noi în anii tinereții numai mai târziu se desprinde câte-o stea luminoasă.

Așa confuz cum îi eră sufletul, totuș simți îndată că vieța asta curat materială, ce curgea în casa lor, nu-i eră simpatică, și astfel nu se doriă acasă.

„Ghiță eră Elenuța mai bătrână cu unsprezece ani“. Astfel obișnuia să se caracterizeze însuș universitarul Gheorghe Rodean. Din „bătrâneța“ aceasta izvoră faptul că, în toată familia, singur Ghiță aveă o idee mai completă despre starea financiară a lui Iosif Rodean. În vacanțe el observă totul, se informă de aproape despre plățile ce se fac, despre aurul câștigat; avuse chiar cutezanța să se informeze despre polițele ce le mai aveă notarul Iosif Rodean. La universitate cereă, din lună în lună, deslușiri dela tatăl

său despre „Arhanghelii“. Aveă un caiet întreg preșerat cu notițe. Tatăl său s'ar fi îngrozit, dacă, privind în caietul acela, ar fi văzut însemnate și cheltuelile lui din anii cei dintâi, cari spese el le uitase de mult. Aproximativ erau induse aici plățile săptămânale ale băieșilor, ale străjilor, ale hocomanilor, cheltuelile „mânatului“, până și reparaturile ce se făceau destul de des și cari puteau să-i ajungă la cunoștință.

Și, tot ce priveau „Arhanghelii“, putea să afle ușor dela tatăl său, căci notarul se simția foarte măgulit că feciorul se interesează așa de mult de baia asta. Il aviză de câteori aflau aur slobod, îi făcea cunoscut numărul kilogramelor, al funților și chiar al gramelor. Când eră acasă, tânărul supraveghia de aproape măsurarea, și se convinsese repede că tatăl său nu-i ascundeă nimic.

Dar Ghiță, îndată ce începū să se ridice student mare, băgă de seamă că tatăl său nu ține nici o socoteală de „intrate și eșite“. Tânărul aveă mare aplicare spre matematici, dar totuș notițele nu și le făcea din pasiunea asta. El băgă de seamă, încă de prin clasa a opta de gimnaziu, că tatăl său ar putea foarte ușor să se prăbușească într'o prăpastie, fără ca să știe.

Și, după socotelile lui, pe cari și le încheiasă mai pe urmă în vacanța Paștilor din anul acesta, aveea directorului dela „Arhanghelii“ nu eră chiar așa de considerabilă după cum o credeau cu toții, și chiar însuș notarul. Galeria cea nouă mai ales înghiția o groază de bani. Adevărat că despre asta se plângea uneori și notarul, dar el o făcea mai mult cu scopul să taie gustul prietinelor de-a se dori societari la „Arhanghelii“. Apoi, oricât s'ar fi cunoscut cheltuelile enorme, el nu le luă în seamă, fiindcă vedeă viitorul tot mai strălucit, îndată ce vor nimeri vâna de aur și în gangul acesta. Și aceasta nu o credeă, o știă.

În vacanța asta Ghiță se gândi la măritatul celor două surori, își făcū o mică socoată, cu zestre, cu mobilă, cu trusou, și ce mai rămâneă nu eră o avere de invidiat. El căzū chiar pe gânduri după ce vorbi cu Pruncul, care, se arată și el foarte neîncrezător față de gangul cel nou. Eră adevărat însă că vâna de aur din galeria cea veche se îmbunătățise ca niciodată și se putea cu ușurință să fie tot mai bogată. Astfel gândurile lui se îmbăpășiră.

Iosif Rodean ținea mult la feciorul său, chiar pentru faptul că se interesă mereu de rezultate. Dar nu-și putea explica nicidecum purtarea lui Ghiță: nu se însufleția pentru noile îmbunătățiri, nu-i scrisese o singură dată o scrisoare triumfătoare privitor la „Arhanghelii“. Chiar acasă numai rezultatele îl

interesau. Îndată ce începea tatăl său să vorbească despre noi lucrări, despre mijloace mai potrivite pentru alesul aurului, ori pentru spargerea stâncii, îndată ce se lăsă răpit de nădejtile viitorului, Ghiță se strecură încet pe ușe. În clipe de acelea totdeauna își află ceva de lucru.

Directorul dela „Arhanghelii“ eră mândru de Ghiță, dar totuș bucuria vieții lui o făceau cele două fete, logodite acum, Eugenia și Octavia. Cu ele putea vorbi în tihnă despre viitor: îl ascultau cu privirile înflăcărâte și nu se grăbeau niciodată să-l părăsească.

În familia asta ciudată ei trei se înțelegeau mai bine și ei purtau aproape toate discuțiile. Marina eră veșnic cuprinsă prin curte, prin culină, Elenuța când eră acasă rămânea singuratică în vreun colț de divan și cetia, Ghiță făcea excursii, măsură, zicea că „face practică pentru cariera lui de inginer“. Adeseori o luă și pe Elenuța la hoinărit cu el, și atunci aveă fata clipele cele mai bune din vacanțe.

De familia lor, de tatăl mai ales vorbeiau arareori fratele și sora. Prin viaa intuiție comună la amândoi, ei băgară de seamă că în toată desfășurarea vieții acesteia de belșug în casa lor, erau multe laturi de ridicol, pe care ei în locul părinților, în locul lui Rodean mai ales, le-ar fi încunjurat. Simțeau și pentru ce nu-i stă în putință lui Rodean să le încunjure. Cu inima strânsă de-un fel de umilire și de regret simțeau că dacă tatăl lor ar fi un om cu adevărat cult, ar încunjura multe apucături ridicole. Într'o astfel de stare sufletească va fi fost Ghiță, când zisese, după ce notarul porunci birtașului să desfunde butoarele pe socoteala lui.

„E un gest și acesta! Adevărat că eu nu l-aș fi făcut“.

XV.

Abiă trecu o săptămână dela depărtarea celor trei universitari din Văleni, când într'o seară sosi un cursor cu două telegrame, una pentru Ionuț Ungurean, alta pentru Gheorghe Pruncul, societarii dela „Arhanghelii“. Telegrama ce o desfăcu Ungurean eră: „Patru sute telegrafic, dacă nu mă împușc!“ Bădicul Ionuț, încă înainte de-a desface telegrama zise cursorului:

„Mă prind pe orice că iar e dela feciorul meu!“

Cursorul ridică din umeri, privind obosit. Venise într'un răsuflet din oraș. Bădicul nu fu surprins, căci de vreo opt ani se obișnuise cu telegramele. Dar când ceti „patru sute“ nu se putu stăpâni să nu zică:

„O, de te-ar mai luă și dracul!“

Chemă numai decât pe femeie și-i arătă hârtia de pe masă. Nevasta lui nu știă ceti,

dar cunoșteă peceta roșie, și se făcu deodată palidă.

„Dar e numai o săptămână de când s'a dus, și i-ai dat două sute bune“, zise ea cu uimire.

„I-am dat trei, nu două“ zise cu durere Ionuț plecându-și capul în piept.

„Par'că ne-a fost înțelesul să-i dai numai două?“

— Înțelesul!“ făcu mânios bădicul. „Par'că am putut scăpa de el! Par'că te poți apăra de-un tâlhar ca el.“

— Rău ai făcut, bărbate, tare rău ai făcut. Și două îi erau prea multe“, începù femeia apropiindu-se mai tare și privind hârtia de pe masă. „Eu zic să nu-i trimiți nici un ban. Cu ce-a avut puteă trăi două luni de zile. Acum rabde.“

— Dar cum să trăiască fără bani în vavilonul acela, femeie? Cine-l cunoaște, cine-l ajută? Crezi că poate luă un împrumut de undeva? Rămâne 'n uliță peritor de foame. Acolo nu-i ca într'un sat să mergi la un prietin să te împrumute!“

Bădicul Ionuț spuse cuvintele acestea c'un fel de satisfacție, simțindu-și superioritatea față de femeie. Deși îi vorbise așa aproape în fiecare lună, mai ales din anii din urmă, lui i se părea că-i spune un lucru nou și o privi c'un fel de bațjocură.

„Nu se prăpădește, nu-ți fie frică! Trebuie să se învețe odată a cruță“, zise femeia, părând că nu-i ia în seamă privirile. „Tu-l înveți rău și ai să te căești odată.“

— Dar vrei să se puște?“ o întrebă cu mânie bădicul.

„Nu se pușcă, n'ai teamă! A mai amenințat el cu asta“ răspuse femeia. Apoi întorcându-se repede spre cursor, îi strecură un ban alb în mână și-i zise:

„Dumneata poți merge, bade Andreiu, te-apucă noaptea“.

Societarul cel pântecos dela „Arhanghelii“ se albi ca păretele și abiă putu zice:

„Nu, rămâi Andrei. Nu te duce!“ și el ieși numai decât în curte și coborî în pivniță. Femeia înțelese c'a vorbit înzădar.

„Copilul ăsta ne sărăcește“ zise ea cu durere. „A mâncat pân'acum o avere întreagă.“

— Și mai rămâne de-o sută de ori pe-atâtă“ răspuse Andreiu zâmbind. „Lasă, năcazul ăsta al dumniavoastră să mi-l tot dea Dumnezeu mie!“

Cursorul eră vesel: știă că dacă se coboară bădicul Ionuț în pivniță înseamnă că-l cinstește c'un pahar de vin vechiu, iar cinstea asta i-o dă fiindcă totdeauna lui îi încredință bădicul banii cari trebuiau trimiși telegrafic. Pentru acest mic serviciu Andreiu căpătă dela bădicul dela cinci până la zece zloți. Eră om

încezută, căci de multeori îl scăpase „de glonț” în chipul acesta pe universitarul Ungurean.

Ionuț Ungurean intră aducând o cană cu vin și două pahare.

„Să-ți mai prinzi o leacă sufletul, Andrei”, zise el punând beutura pe masă și umplând, din picioare, paharele.

„Mulțămim dumnitale, domnule Ungurene”, răspuse zâmbind cursorul, apoi, luând paharul în mână: „Și Dumnezeu să dea noroc la „Arhanghelii”.

Apoi șezură. amândoi și cursorul beu în tihnă: știă că până nu se găta vinul de pe masă, nu poate plecă.

Când svântară și cel din urmă pahar, bădicul Ionuț se ridică aprins la față, trecu într-o cameră vecină, zurui din chei, și deschise ușa dela o cassă de fier. Veni apoi și-i numără patru bilete de câteo sută, iar unul de zece i-l puse deoparte.

„Dar aștia vor fi cei din urmă ce-i mai trimiți”, zise bădicul, ca și când ș-ar continua tare gândurile ce-i umblau prin cap.

Cursorul zâmbi, le dori noapte bună și eși. Femeia tăcea într'un colț aplecată pe-o cusătură. Ionuț se plimbă de câteaori prin casă, iritat că nevasta nu-i mai zice nimic, apoi deodată izbucni cu mânie:

„Să nu-l fi făcut dacă-ți pare rău să-i dai bani!”

Dar femeia se pără că nici nu-l aude. Cosea mai departe. Un restimp bădicul se plimbă iar, în vreme ce fața i se umflă par'că tot mai tare.

„Cum să-l las pe drumuri!” îi strigă apoi oprindu-se iar. Și dup' un lung interval de plimbare:

„Ăla se pușcă! Las' că-l cunosc eu!” îi sbiera din nou, acum aproape de ureche.

Femeia țipă, sări de pe scaun și eșind pe ușe zise:

„Uf! Cum m'am saturat de voi! De m'ar trăzni Dumnezeu.

— De te-ar trăzni n'ar fi mare pagubă”, răgnî bădicul cât putu de tare în urma ei. Apoi își luă pălăria și eși la un vecin, să bea un pahar de vin. Scena aceasta, aproape neschimbată, eră obișnuită între ei de câteori universitarul cerea bani telegrafic. Când avizul nu venia prin sârmă, ci în epistolă, se mai întâmplă uneori să nu-i trimită, ori nu atâția câți cerea. Dar față de telegrama obișnuită, societarul dela „Arhanghelii” n'avea nici o putere de opunere. Depărtarea, haosul ce-i lăsa în cap capitala, îl înfrică și cea mai mică întârziere eră convins că poate să descarce glonte în inima fiului său. Dar s'ar înșelă cine-ar crede că scenele acestea făceau traiu rău între cei doi soți. Le uitau repede, și pe

când se întorcea Ionuț „dela un pahar de vin” părea că nu se întâmplase nimic între soț și soție.

Mânia ține mult numai în lipsă, în sărăcie, când e omul hodinit și cu traiul asigurat mania se risipește grabnic în vânt.

Cursorul Andreiu se duse cu telegrama la Pruncul, dar aici nu fusese omenit cu vin, și, de data asta, nu fû încredințat să ducă nici un ban la poștă. Luă un zlot pentru osteneală și-și făcu calea întoarsă. Feciorul îi trimisese o telegramă cu mult mai lungă decât Ungurean, el își motivă cererea prin faptul că, dimpreună cu paltonul de primăvară, îi pieriseră, afară de zece zloți, toți banii într'o sală de cursuri.

Când ceti vestea asta tatăl său zâmbi cu răutate. Se părea că într'adevăr tânărul a trebuit să fie beat când alesese motivul acesta, căci Pruncul știă că feciorul său se nimeria foarte arareori în săli de cursuri. El înțelese numai decât că minte, și că banii i-a tocat în vreun birt.

„Mai puțini tot i-ai fi putut trimite”, zise femeia într'un târziu.

„Nu-i de lipsă. Cu zece zloți poate încă trăi pân' la sfârșitul lunei”, răspuse cu aceeaș răutate Pruncul. Apoi dup' un restimp de tăcere adaugă: „Mi se pare că va ajunge în loc de avocat straje la vreo baie. Atâta e sfânt că eu, dup' un an, n'am să-l mai cinstesc c'un singur ban. E mare de-acum, vadă și hrănească-se!”

Femeii i se strânse inima. De multeori se mai arătase nemulțumit bărbatul său, dar niciodată înfățișarea lui nu fusese atât de răutăcioasă ca acum. Și nevasta știă că dacă pe obrajii lui Pruncul se sapă părăuțe adânci, cari rămân nemișcate și peste care trece mereu un zâmbet palid, — bărbatul său ș'a luat o hotărîre. Ea se simția rănită adânc la gândul că feciorul său, crescut domnișor, va ajunge să trăiască în rând cu băieșii.

De altfel simțământul acesta nu eră strein nici de societarul Pruncul. El băgase de mult de seamă că feciorul lui e un om de nimic, care nu va face nici o ispravă la școală, dar se rușină să-l aducă acasă. Apoi feciorul lui nici nu cheltuiă atâta cât Ungurean: de cele mai multeori își petrecea pe banii acestuia. Pruncul nu cheltuiă prea mult fiindcă nu aveă de unde. El eră mai setos de beutură decât Ungurean; acestuia îi plăcea mai mult larma, cântecul și uimirea ce o stăruiau în jurul lui petrecaniile pe cari le plătea.

Așa și în anul acesta. Încă dela gară Ungurean trimise o telegramă la un prietin în capitală: „Dragă Vasilache! Comandă, în numele meu, o cină cu șampanie pentru patru-

zeci de persoane. Vezi ș'adună băieții. Să nu lipsească Pârvu". Iscălitura „Arhanghelul Gavril“.

Ghiță cercă să-l oprească dela o prostie ca asta. Dar fû înzadar.

„Las' măi, să mai apuce o sfârmitură și șoarecii bisericii! Or fi răbdat destul în vacanța asta“.

„Șoarecii bisericii“ erau universitarii cărora nu le da mâna să-și facă cheltueli cu atâtea drumuri pân' acasă, și cari, astfel, își petreceau sărbătorile în capitală. Pruncul era bun bucuros, știă că are numai șaptezeci de zloți în buzunar, și n'avea să piardă, deci, mult. El își îmbrățișă colegul și-l sărută pe obraz.

„Trăiască Arhanghelul Gavril“, strigă apoi, făcând semn crășmarului să le aducă o pă-reche.

Doisprezece tovarăși îi întimpinară încă dela gară. Fură duși în triumf, în trăsuri, deadreptul la restaurantul „Splendid“, unde Vasilache aranjase cina într'o sală închiriată anume. La intrarea lui Ungurean zeci de voci izbucniră în strigăte:

„Trăiască Arhanghelul Gavril“. Apoi, după ce-i strânseră mâna lui și a celorlalți doi, tinerii făcură grabnic cerc în jurul lui Ungurean și începură să cânte pe-o melodie de marș, în patru voci, aceste versuri datorite lui Vasilache:

Din munți coboritor
Arhanghelul Gavril
— Prea minunat copil —
Sosi mântuitor!

Din galbini are scut
Și platoșe din aur,
Intreg e un tesaur
Cum nu s'a mai văzut.

Veniți cu toți, copii,
Genunchii să-i plecăm,
„Osana!“ să-i strigăm,
C'aduce zece mii.

În slavă să-l suim,
Apoi, pe brațe tari
De universitari,
Să simtă că-l iubim!

Ei cântau, legănându-se mereu, ținându-se pe după cap, în vreme ce Ungurean, în mijlocul lor, cu fața radioasă, da tactul, tăind mereu cu dreapta prin aer.

După strofa din urmă tinerii strângeau tot mai tare cercul în jurul lui Ungurean, cântând:

— Dați cercul tot mai strâmt...
Ușor să-l apucați,
În slavă-l ridicăți...
Ura! dela pământ!

Aici îl înălțară pe brațe. Ungurean, strălucitor de fericire, balansă din brațe să-și țină

echilibrul, tinerii, neîntrerupând nici pe-o clipă cântarea, își ridicară privirile spre el, grămădindu-se în cei ce-l țineau pe brațe.

Ca soarele răsai
Și 'n zări senine treci!
Coboară și-ți petreci
Ne du cu tine 'n rai!
Arhanghele Gavril
Prea minunat copil,
Din zări coboritor
Ne vii mântuitor.

La versurile din urmă îl lăsară domol și sala răsună de nesfârșite urale. El, într'un târziu, le făcû semn cu mâna să se liniștească.

„Fraților, zise el cu fața strălucitoare, vă mulțumesc pentru cinstea ce mi-ați arătat-o, pentru care vă pot încredința că și potrivnicul meu din cer mă invidiază. Vă rog ocupați-vă locurile să vedem ce bunătați pot fi pe pământul ăsta nemernic!“

Alte urale noi izbucniră, și 'n mare larmă universitarii șezură la masă. La dreapta lui Ungurean șezură Vasilache, la stânga lui Pruncul. Până ce ținû cântarea, Ghiță Rodean se strecură afară. Era și obosit de drumul îndelungat, și, apoi, știă că petrecania asta va țineă până în zori. Dar lipsa lui nu se simți, tinerii, în mare veselie, se apucară să cîneze. Sala era înaltă, spațioasă, lumina electrică din candelabre o umplură de străluciri. Râsul, veselia tinerilor o țineau într'un nesfârșit clocot. Deși era cină cu șampanie, Vasilache comandase, pentru început, vin. Se mâncă, se bău cu veselie un restimp. Apoi, Vasilache se ridică la dreapta Arhanghelului Gavril. În sală se făcû deodată liniște, se auzi de câtevaori „psst“, și Vasilache, un tânăr mai vechiu, trunchios, pătrat, își începû discursul:

Doamnelor și domnilor!

Sunt clipe de bucurii neînțelese, de bucurii transcendente, când ni se pare că vimea e un vast fluviu ce ne poartă pe undele-i săltărețe. Zenitul deasupra noastră e ca un ochiu enorm de smarald ce 'nflăcărează inimile cu armonii divine. Nu mai suntem humana gens ci angelica. Cerul și pământul par'că se topesc de vibrația efemeră a suflitelor noastre.

Doamnelor și domnilor!

Am avut fericirea de-a salută în mijlocul nostru pe sfințitul Arhanghel Gavril, marele protector a lumii celor mici, a celor ce oarbeacă în întunerecul diafan și-s setoși de-o rază violetă. A venit strălucitor de lumina nopților polare, ș'a binevoit a se umili și a rămânea în mijlocul piticilor, când pe el îl chemau înălțimile Himalaii. Entuziasmul spec-

troscopic ce-l simțim nu-l putem descrie decât poate să-l arătăm aplicând razele Röntgen. Dar vom povesti urmașilor din generațiile viitoare lumina minții și puterea închipuirii; emanații solare vor pluti peste veacurile viitoare și vor duce ale noastre urale de „Vivat Ungurean! Vivat Arhanghelul Gavril“.

Și Ungurean și ceilalți tineri îi întreruseră des discursul lui Vasilache cu hohote de râs, cu strigăte de „Bravo! Trăiască!“

Acum uralele fură nesfârșite și la adresa lui Ungurean și a lui Vasilache. După ce se mai liniștiră Ungurean îi șopti celui dela dreapta: „Par'c'ai mai slăbit, Vasilache?“

— Nu. Dimpotrivă: dar s'aducem șampania“.

Tot hazul acestui tânăr pătrat eră că putea să țină vorbiri fără nici un înțeles, să împărecheze adiective cu substantive, care nici când n'au fost puse laolaltă. Ungurean, pentru calitatea asta, îl prețuia mult, și apoi îi plăcea că Vasilache nu se obosiă să fi chefuit trei nopți în șir.

Dar acum abia beuse, abia începuseră să i se deslege limba, și nu-i reuși să spună un toast care să-l uimească cu totul pe Ungurean. Pentru ca să poată vorbi curat fără nici un înțeles avea nevoie să înghită cel puțin două chilograme de vin vechiu. Poate din admirație, poate din prea desul contact, Ungurean începuse să-l imiteze pe Vasilache în vorbirea fără șir. Dar și-l ținea mereu de măestru, vedeă că la perfecția lui Vasilache nu va putea ajunge niciodată, și de aceea-i plăcea dacă putea auzi tot cap d'opere din gura prietenului său.

Vasilache eră unul dintre universitarii cari nu se prea grăbesc, cari înțeleg că vieața cea mai fericită e vieața comoadă. La aranjatul chefurilor nime nu se pricepea ca el și Ungurean. — Îndată ce se aduse șampania, după cel dintâi pahar, comandă un cântec nou, apoi altul. Se aduseseră cutii cu țigări, de-ajuns ca să aibă toți tinerii ăștia pe-o lună. Norii de fum începeau să se înalțe prin larma tot mai mare.

Pruncul se îngrijea ca paharele să se ciocnească tot mai des, Ungurean îl făcea pe Vasilache să se ridice mereu. Hohotele de râs, uralele, cântecele umpleau mereu sala. În restimpuri între tineri se încingeau discuții aprinse, pe cari la momentul suprem Vasilache le linișteă c'un toast.

Târziu după miezul nopții Ungurean își țină discursul obișnuit, care însemnă c'au ajuns la mijlocul petrecerii.

„M'am gândit cu dragoste la voi, fraților, și mi-a fost dor să vă revăd. Acum, că v'am văzut, nu mai mă pot despărți de voi. Vestea

nouă v'aduc, că până dimineață la opt nime nu se mișcă de-aici. Ș'acum să-l auzim pe Pârveu!“

Pârveu eră un student în medicină pe anul al treilea; un băiat albenet, înalt, care își vedeă binișor de carte, dar nu se feriă nici de chefuri. Eră un cântăreț cum nu mai auzise Ungurean. Și el, de șase ani de când e la universitate, a cunoscut mulți cântăreți printre tinerii ce se perândară prin capitală.

Larma încetă acum și Pârveu își începuse cântecele.

Se aduse din nou mâncare și beutură, alte cutii cu țigări. Vasilache toastă în tot timpul cât nu cântă Pârveu, și dimineața sosi în grabă.

Dacă Ungurean ar fi fost în buzunar numai cu cele trei sute ce i-a dat tatăl său, n'ar fi avut cu ce plăti cheltuelile nopții acesteia. Dar, cât țină vacanța, tatăl său îi mai dăduse destui bani, de cari însă își uitase de-atunci.

Luându-se la brațe merse cu Pruncul la locuința acestuia.

Se întâmplă să doarmă de multeori laolaltă cei doi tineri, fie că se reîntorceau târziu de pe la chefuri și nu se simțiau în siguranță unul fără altul, fie că, obosiți, intrau în locuința ce le eșia mai întâi în drum, dar de cele mai multe ori din simplul fapt că nu aveau decât o singură locuință. Când Ungurean, când Pruncul rămăneau pe drum, pentru restanțele mari de chirie. La trei-patru luni se întâmplă chiar ca nici unul să nu aibă locuință, până ce nu le sosiau telegrafic bani de-acasă. În astfel de împrejurări se ajutau așa că rămăneau până târziu prin cafenele, ori se plimbau pe străzile orașului.

Tocară mulți bani acești doi Vălenari prin locurile de petrecere ale capitalei. Rar luau o carte în mână, dar și atunci o aruncau îndată cu disgust. Eră clipe când se gândeau mai serios la poziția lor de studenți întârziți, aveau uneori chiar mici remușcări, când totdeauna își propuneau să se pue pe 'nvățat. Dar voința lor eră slăbită, și mai ales veștile bune ce le primeau de-acasă despre „Arhanghelii“ îi făceau să-și continue vieața de chefuri și de somn.

Ungurean zicea de multeori cu năcaz:

„Cine dracu-l mai pune pe tata să mă avizeze de fiecare îmbunătățire dela „Arhanghelii“?“ Dar neplăcerea aceasta îi trecea repede, și după fiecare veste bună trăgea un nou chef.

Părinții-i avizau, fiindcă în fața auzului cade orice judecată, orice considerații pentru cei mai mulți oameni. Li avizau fiindcă se simțiau fericiți, tari, neînvinși, și ca să-și mărească bucuria le împărțeau și lor veștile bune.

(Va urmă.)

Așteptare.

Pe cerul plumburiu trec nori	Străbat mereu acelaș drum	E primăvară; au înfrunzit
Din ce în ce mai deși;	Și viforul ascult;	Copacii toți la noi.
În van aștept de-atâtea ori	Ești dus de mult în alte țări	Dragi păsărele, v'ați întors
În calea mea să ieși.	Și m'ai uitat de mult.	Din alte părți și voi.

Și vechiu-mi dor s'aprinde iar;
Aștept să te arăți.
Dar e 'nzadar, tu nu mai treci
Pe drum, ca'n alte dăți.

Toți pomii-și ning florile lor;
Acum e prea târziu.
S'a stins și cel din urmă dor
În sufletu-mi pustiu.

* * *

Dări de seamă.

Al. Cazaban: *Între femeie și pisică*. Edit. inst „Flacăra”. București, 1913.

S'a zis de cătră mulți că d-l Al. Cazaban e un om rău, că d-sa alege, din câte lucruri se pot vedea în vieață, tot ce e mai brutal și mai respingător, și că în opera d-sale literară nu găsești un singur om „cum se cade”: toți sunt răi, — bine înțeles, ca și autorul. Poate chiar din pricina asta, d-l Mihail Dragomirescu nu s'a simțit niciodată ispitit să trâmbezeze în lung și 'n lat însușirile de scriitor ale d-lui Cazaban. Îmi spuneă odată d-l Dragomirescu: Schițele și nuvelele lui Cazaban trezesc în cetitor un sentiment de revoltă, și, după mine, o adevărată lucrare de artă trebuie, dimpotrivă, să-ți trezească în suflet un curent de bunătate. Nici vorbă că felul acesta de judecată al d-lui Dragomirescu e cu desăvârșire greșit. Scriitorul, de sigur, are chemarea ca prin scrisul lui să-ți deștepte anumite stări sufletești, dar scriitorului nu-i poți fixa mai dinainte și stările sufletești pe care trebuie să ți le deștepte. Adecă de ce revolta să fie expulsată din rândul stărilor sufletești permise? Ar trebui atunci să condamnăm pe Maupassant pentrucă a scris schița aceea așa de puternică în care ni se arată în ce împrejurări au fost executați de cătră niște ofițeri prusiaci doi francezi cari plecaseră la pescuit. Câtă revoltă nu-ți varsă în suflet fapta aceasta brutală a ofițerilor prusiaci, cari cer pe urmă să li se facă o ciorbă din peștele rămas dela cei doi pescari executați. Dar tocmai asta a fost și scopul lui Maupassant: să-ți umple sufletul de indignare. Efectul unei opere de artă se vedește întotdeauna printr'o stricare a echilibrului nostru sufleteș, întărind unele tendințe sufletești și înăbușind pe altele. Cu cât această stricare de echilibru lăuntric se săvârșește mai puternic, mai accentuat, cu atât și opera de artă e mai izbutită. Din câte tendințe și din câte simțiri pot să se miște într'un suflet, opera de artă trezește și accentuează una singură. Și tocmai aici stă, fără indoială, puterea cea minunată a artei: să-ți suprimă tot sufletul tău, păstrând din el numai o parte, — o tendință, o pornire,

un sentiment, — și partea aceasta s'o intensifice atât de mult încât ea să aibă puterea să-ți înlocuiască întregul tău suflet. Orice operă de artă se strecoară în lăuntru nostru eliminând unele elemente sufletești și păstrând altele. În cazul d-lui Cazaban, elementul sufleteș care se păstrează și se scoate în relief e aproape întotdeauna sentimentul de indignare, ridicat uneori la intensitatea unei porniri de revoltă. D-l Cazaban e un mare dușman al miragiului în vieață. Ochiul d-sale străbate totdeauna până dincolo de aparențele în care se învăluiesc lucrurile, le destramă, le dă la oparte și-ți pune dinainte realitatea desbrăcată de orișice miragiu. A trece dela aparență la realitatea desbrăcată, — iată pasiunea cea mare a d-lui Cazaban. Și dând la oparte aparențele care îmbracă, realitatea ni se înfățișează mai dură, mai colțuroasă, mai ascuțită. Iar efectul artistic al schițelor d-lui Cazaban stă tocmai în contrastul neașteptat dintre caracterul colțuros al realității descoperite și dintre miragiul care a putut să te amăgească un moment. E aceasta o judecată pe care ne-am format-o cu impresii adunate din tot ce a scris d-l Cazaban. În volumul de față, bucata care vine cu mai multă putere în sprijinul acestei judecăți e „Bodo-reanca”, în care ni se înfățișează contrastul dintre ceea ce suntem dispuși să credem că este un judecător și dintre ceea ce e cu adevărat.

Judecător, — adecă împărțitor de dreptate. Așa credem, și nu e decât o aparență. În „Bodo-reanca”, aparența e dată la oparte și ni se pune în față realitatea brutală, colțuroasă, lăsându-ne să vedem ce e, de cele mai multeori, un judecător, — mai ales când se coboară în lumea satelor. E această schiță a d-lui Cazaban o crudă sinteză a raporturilor dintre țărânie și dintre cei trimiși s'o cârmuiască. Alături de valoarea artistică, prin urmare, găsim și o valoare socială. Mai departe, o altă schiță: „Greerul”, — care ne redă, în linii brutale, contrastul dintre ceea ce ne-am deprins să credem despre greer, acest cântăreț invizibil al câmpiilor, și dintre ceea ce se în-

tâmplă uneori să fie un greer. Fiul unui moșier, obosit de sbuciumul vieții de oraș, se duce la țară unde crede că va găsi o liniște odihnitoare pentru sufletul lui bolnav. Și aci, o noapte întreagă, nu poate închide ochii din pricina unui greer care țărăia neconținut undeva, în apropierea lui, până când, scos din minți, se hotărăște să dărime soba din crăpăturile căreia venia țărăitul chinuit al greerului. Cetiți apoi „Villa Sofia”, o altă schiță puternică, și veți vedea că de multeori chiar și ceea ce ni se pare nouă că e cea mai sigură realitate nu e decât o aparență, un miragiu la spatele căruia vom găsi un lucru cu mult mai mic, un fleac, dar care, lucrul ăsta mic, constituie adevărata realitate. Și, călăuziți de aceeaș judecată, cetiți și bucata dela urmă: „Mâna stăpânului”.

În toate schițele d-lui Cazaban triumfă realitatea, realitatea nebanuită, realitatea care sbucnește cu atât mai ascuțită cu cât a fost învăluită într'un strat mai gros de aparențe. Triumful acesta al realității îl găsim și în schița „Înstrăinat”. Aici ni se

arată fuga unui puiu de căprioară din mijlocul unei turme de oi în care fusese crescut de mic. E această fugă a puiului de căprioară un splendid triumf al realității care nu se lasă înăbușită.

*

Stilul d-lui Cazaban e în cea mai deplină potrivire cu judecata formulată până aci. E un stil cumpătat precis, plin de siguranță și de vigoare. Dușman al aparențelor, d-l Cazaban e și un dușman al cuvintelor, al figurilor și al expresiilor banalizate. Substantivul gârbov și-l înviorază printr'un adjectiv potrivit; imaginea și-o înfățișează printr'o comparație netocită, și peste tot, în fraza d-lui Cazaban vei găsi cuvântul reabilitat, înzestrat cu cea mai puternică expresivitate.

Și încă ceva: Cei cari vor să se inspire din lumea țărănească au în d-l Cazaban și un adevărat model de cum trebuie să te uiți în această lume pe care am ajuns să n'o mai cunoaștem în literatura atât de artificială a zilelor noastre de „poporanism” forțat.

D. Tomescu.

Cronici.

Actualități.

Semne de descompunere.

Monarhia austro-ungară trece prin o criză acută al cărei sfârșit nu se poate prevedea.

După frământări interne de veacuri — între cari și câteva răsvrătiri sângeroase și o revoluție generală — anul 1867 a readus, cu transacțiunea dintre Ungaria și Austria, nădejdea într'un viitor mai consolidat al monarhiei dualiste. Deceniile ce s'au scurs de-atunci au confirmat, însă, că și dacă transacțiunea a fost o soluție politică nemerită în principiu, în practică însă s'a dovedit o fatală greșală prin latitudinea ce s'a acordat la anumiți factori în ce privește felul interpretării și aplicării legilor întemeiate pe această transacțiune.

Monarhia austro-ungară a rămas o legătură mehanică nu numai în ce privește raporturile dintre Ungaria și Austria, ci și în ce privește chiar ineseși raporturile interne ale acestor două state poliglote.

În loc ca transacțiunea din 1867 să fi pregătit trecerea acestei legături mehanice într'o legătură organică (care însă nu poate să fie ficțiunea statului național unitar), — aplicarea volnică a legilor erei dualiste tot mai mult a diferențiat interesele deosebitelor popoare din monarhie și parte a dat naștere la noi tendințe centrifugale, parte a alimentat și întărit tendințele centrifugale deja existente.

Un conglomerat de popoare înrudite cu popoarele din statele naționale vecine, cari ne incunjoară ca într'un cerc de fier, monarhia austro-ungară și-a cheltuit forțele cele mai prețioase în sforțări de-a

împiedeca izbucnirea violentă a conflictelor de rasă. În loc să potolească nemulțumirile, a îngăduit suprimarea manifestării lor.

În scopul acesta politica oficială a urmărit ținta dublă: consolidarea puterii centrale (slăbirea autonomiei administrative prin statificarea treptată a administrației) și consolidarea puterii armate.

În jurul acestor două mari momente s'au dat toate luptele deceniilor din urmă. Crizele acute, urmate de repețite schimbări de guvern, au avut la baza lor numai chestiunile constituționale și chestiunile militare. Toate celelalte conflicte și frământări interne, în rândul întâi frământările în jurul reformei electorale, au fost numai conflicte de ordin tactic, provocate când dintr'o parte (de sus: prin ministrul de interne Kristóffy), când din altă parte (de jos: opoziția ungurească).

În interesul acestor două ținte au fost jertfite toate celelalte preocupări, și economice și culturale; în interesul acestor două ținte s'a îngăduit regimul absolutistic în Croația și politica mâinii libere în Ungaria; în interesul lor se cheltuiau an de an sute de milioane, câtă vreme pentru ridicarea stării materiale a țărănimii și promovarea industriei nu se cheltuia nimic.

Și în clipa când cu concursul împrumutat al acestor doi factori, puterea centrală și puterea armată, cele două ținte păreau ajunse la un punct de culminațiune (concurs împrumutat: Tisza a profitat de forța armată ca în parlament să voteze legile militare și revizuirea regulamentului intern), răsar două fenomene caracteristice: procesul Lukács-Dézy și tradarea colonelului Redl.

În sânul chiar al aceor instituții, cari au fost chemate să susțină construcția aceasta politică artificială,

izbucnesc germeii corupției interne. Procesul pornit de ministrul-președinte Lukács împotriva fostului secretar de stat Désy a dovedit că sume însemnate, cari se cuveneau statului, au fost întrebuințate pentru scopuri politice, în interesul partidului guvernamental. Tradarea colonelului Redl, șeful statului major al unui corp de armată dela o frontieră expusă, care de ani de zile făcea servicii de spionaj unor țări dușmane nouă, dovedește că și în rândurile armatei s'a strecurat germenele corupției.

Și aceste nu sunt cele dintâi semne de descompunere. Cel mult sunt cele mai grăitoare. Procesului Lukács-Désy i-au premers alte procese de aceeaș natură; trădării colonelului Redl i-a premers cazul lui Hofrichter (pe care ambiția de-a parveni l-a îndemnat să încerce otrăvirea rivalilor săi în rang) și arestarea spionilor landric.

O clădire a'e cărei temelii încep să se descompună trebuie să se prăbușească, — dacă temeliiile nu se pot înlocui la vreme.

Ion Grecu.

Literatură.

Câteva chestiuni literare.

Evident că ne aflăm într'o epocă de supraproducție literară. Se scrie mai mult decât oricând, dar din nenorocire se cugetă și se simte mai puțin decât oricând. Aceasta o dovedesc operele literare cari apar de o bucată de vreme. Suntem în fața unui absolvent de liceu a cărui minte a fost încărcată cu tot felul de lucruri pe cari n'a avut nici vremea și nici puterea de a le asimila și care de câte ori este obligat să-și spună părerea în anumite chestiuni se pomenește recitând pasagii întregi din autorii cetiți sau din lecțiunile profesorilor săi.

Suntem — și e fatal să fie așa — în epoca aceea când abia am câștigat elementele primitive ale unei culturi, în acea periculoasă situație când se scrie corect, se vorbește declamatoric, se fac versuri după tactul flașnetei și cu gândul la răsplata cassei școalelor, când banalitatea cea mai ucigătoare e îmbrăcată în cele mai corecte și mai zornăitoare versuri.

Se pare că nu e nevoie nici măcar să scrii, în înțelesul grafic, căci e atâta „praf literar“ în aer, încât, lăsând hârtia albă pe masă, o găsești după câțeva vreme acoperită cu sonete, fantezii, piese de teatru și alte „drăcovenii“, bune de vândut la bibliotecile de popularizarea literaturii, ori la revistele cu „intenții frumoase“.

Și oricât și-ar bate capul, nenorocitul de cetitor n'are să afle nimic nou din aceste scrieri și nici nu le va putea găsi vr'un defect. Acesta este răul cel mare.

Prezența talentului în anumite locuri se bazează pe principiul vaselor comunicante. Cauzele acestei interabile stări de lucruri sunt multiple.

Ne place să credem că și neglijarea, aproape totală, a clasicismului în școalele noastre secundare (problema aceasta s'a discutat mult și în Franța) a contribuit la această zăpăceală literară. Tineretul nostru nu cunoaște autorii greci și latini și mai ales nu capătă nici o dragoste pentru ei în școală.

Lipsește apoi, cu desăvârșire, o critică severă care să mențină ordinea și să clasifice valorile literare. Cu notițele I. Seului dela revista din Iași scrise după sentiment și după gradul de rudenie mai mult se sporește anarhia literară. „Convorbirile literare“ cari sunt mai presus de orice, se feresc să-și spună părerea, decât despre publicațiile streine privitoare la antropologie, antropogeografie, antropomegalie, chestiuni după cari tânjește această nație.

*

Nu există o tradiție literară. Scriitorii cei mari s'au izolat și n'au căutat să dea o îndrumare tinerilor cari se simțeau chemați să servească literile române. Unul dintre cei mai de seamă poeți din zilele noastre imi istorisea cum a fost luat de marele Caragiale ca „să-l învețe meșteșugul“. Intre tinerii scriitorii nu e nici unul care să fi făcut ucenicie literară. Imediat ce s'a găsit o revistă să-i publice câteva perechi de versuri s'a și dus la ministrul cultelor să ceară ajutor pentru „talent“.

Se uită că pe lângă talent mai trebuie și o cultură solidă pentru ca să se poată scrie opere de valoare. Înzădar vor sta scriitorii prin cafenele, cu ochii holbați în tavan, ca găștele când întind ciocul în sus a ploaie, așteptând să li se coboare inspirații. Vor scrie opere de acelea în care se spune că „doina se cântă din buciom“, vor vorbi de moși cari se scarpină în ceafă și țin luleaua în colțul gurii, de mătuși și babe cari putrezesc de neactivitate în ceardacuri. Vor căscă și ei când vor scrie, în sălă, aceste lucruri și cu lacrimi, ca la descântecul de deochi, vor căscă și cetitorii. Statul va încuraja literatura, care nu va însemna decât foarte puțin.

Dar mai e una din cauzele destul de însemnate care împiedică determinarea unei mișcări literare serioase: Lipsa aproape complectă a traducerilor din operele marilor scriitori ai lumii. Nu cred să fie o literatură mai săracă în traduceri bune ca literatura română.

Nici un autor mare nu e tradus complect. Pe Dante ni-l va da complect, într'o traducere care va rămâne pentru totdeauna, d-l Coșbuc. Încercări de a traduce „Divina comedie“ a făcut d-na Maria Chițu din Craiova, care a dat primele două părți într'o limbă corectă; de asemenea a încercat să traducă această operă în versuri și d-l Gane. „Noua Antologie“ publică într'un număr recent un studiu în care se arată că una dintre cele mai vechi traduceri ale operei lui Dante a fost în ungurește!

Dar Shakespeare? Dela bunele traduceri ale d-lui P. Carp nu și-a mai găsit un bun traducător în românește. Cu o deosebită plăcere cetim acum traducerile d-lui Iosif, care se pare, în fine, că e cel mai chemat să încetățenească în literatura română pe acest geniu. Cred că nu numai la noi, dar și față de alte

interpretări streine, traducerile d-lui Iosif sunt superioare, păstrând și farmecul formei și stricta redare a fondului. Iacă un pasagiu din „Visul unei nopți de vară” pus alături de original:

Actul II. Scena I.

Zâna:

Peste văi colini,
Mărăcini, hârtoape,
Țarcuri și grădini,
Prin foc și prin ape,
Trec plutind și 'ntrec în zbor
Globul lunii plutitor,
Și stropesc cu roua rece
Cercurile ce le lasă,
Doamna zânelor când trece
Peste iarba mătăsoasă,
Cu ale sale jupânițe
Care-s naltele crăițe...
Pe-ale lor fuste-aurite
Tu zărești aceste pete,
Sunt rubinuri favorite
Ale gingașelor fete,
Pete care cu parfumul
Lor îmbălsămează drumul...

Fai:

Over hill, over dale
Thorough bush, thorough brier,
Over park, over pale,
Thorough flood, thorough fire
I do wander every where,
Swifter than the moon's sphere...

D-l Iosif a tradus și „Romeo și Iulieta”, „Hamlet” și Richard al III-lea. Poate că, de s'ar afla în mijlocul unor oameni mai puțin preocupați de meschineriile vieții de toate zilele, poetul ar fi încurajat ca să poată da literaturii române o bună parte din opera lui Shakespeare. În literatura română nu e mai nimic tradus sistematic din literatura engleză. Shakespeare, în special, a fost mutilat până și de d-l Daus, care traduce din toate limbile existente într'o formă mai seacă și mai banală decât însuși „Istoria literaturii române” de d-l G. Adamescu. Luați, bunăoară „M-me Bovary”, sau „Salambô” de Flaubert, apărute în ediții luxoase la „Minerva” și, dacă vreți să vedeți o sângeroasă mustrare a marelui scriitor, cetiți-le! Sunt traduse de d-l Daus! Oare dau-și seama cei dela Minerva de serviciul atât de prost pe care îl fac literaturii, publicând astfel de lucruri? Astăzi traduce toată lumea, nu ca pe vremile bune când traducea Negruzzi din Schiller, Eliade din Byron (din franțuzește însă după o ed. dela 1830), Răureanu publică cele mai bune traduceri și localizări pentru tinerime, Maiorescu traducea din Schopenhauer și Ibsen și atâția frunțași ai literaturii. Acum traduc băeții din clasa I. liceală și vând traduceri cu 5—10 lei la „Biblioteca pentru toți”.

Să nu credeți că veți găsi în țara românească un cetățean care să știe să conjuge două-trei verbe într'o limbă streină și să nu se declare capabil să traducă ori și ce operă literară. Mai de grabă renunță la dreptul de vot sau la biletul de paradă de 10 Maiu, decât la vanitatea de a-și vedea numele tipărit în josul unei traduceri. Câci:

Qui, dans Roumanie,
N'a son grain de folie?

ca să parafrazăm versul lui Musset, privitor la Italia.

Nu cred că se poate afla undeva o mai mare lipsă de respect față de memoria marilor scriitori ai lumii, decât la noi.

Și cu toate acestea, scriitorii români, Societatea Scriitorilor, nu ia nici o măsură, nu face ca printr'o acțiune energică să piară gustul editorului, cult tot cât o cismă de toval nelustruită, de a mai specula publicul cu traduceri stupide.

În Germania, am auzit o anecdotă privitoare la actorii vagabonzi de pe vremuri cari înjoseau arta. Se zice că o astfel de trupă jucă „Hoții” lui Schiller într'o sură, dintr'un sat. Când actorul, care făcea pe Karl Moor, vociferă și strigă: „Tată, tată, tu ești tatăl meu!” (Când găsește pe bătrânul Moor închis în turn) un bou pătrunde mugind în sură și crezând că artistul îl provoacă la luptă se repede asupra-i și-l gonește. De-atunci n'a mai îndrăznit să mai joace prin sate. Pentru profanatorii cu traduceri se potrivește această anecdotă.

Și iată cum și traduceri sunt o cauză a anarchiei literare de azi.

Dar despre această chestiune ne vom mai ocupa.

D. N. Ciotori.

Scrisoare din Franța.

Alfons XIII la Paris. — Prietinia franco-spaniolă. — Spania lui Edmond Rostand. — Un eveniment literar în cimiterul Montmartre: inaugurarea bustului lui Catulle Mendès.

Printre căscile lucitoare ale cuirasierilor în cari soarele de Maiu se reștrângea uluitor, l-am văzut, dealungul Câmpiilor Elysee, pe Alfons XIII zâmbind Parisienilor cari-l aclamau sub cerul albastru de primăvară.

Regele Spaniei a venit la Paris, nu numai ca un prieten al Franței, dar și ca viitorul ei aliat. După penibilele alternative de umbre și de lumini, convenția marocană între cele două surori latine s'a încheiat, în sfârșit. Opera lor civilizatoare se va urmă paralel și armonios de acum încolo în imperiul șerifian. Nimeni nu ignorează că lui Alfons XIII, mai cu osebire, i se datorește aplanarea dificultăților diplomatice ale convențiunei franco-spaniole. El a năzuit cătră buna ei reușită cu blândețea și cu fermitatea pe cari i le-a inspirat inalterabila simpatie ce a avut-o întotdeauna pentru Franța.

Vizita lui în capitala acestei țări se pare că însemnează și începutul unei alianțe politice între ambele popoare pe terenul european. În epoca noastră de înarmări și de grupări, când puterile mari și mici își întăresc fără preget situația lor internă precum și prietenii lor din afară, Spania se pregătește să facă cei dintâi pași cari s'o scoată din searbăda ei neutralitate. Interesele și simpatiile ei o apropie de tripla înțelegere. Apropierea aceasta îi va impune măsuri serioase întru întărirea ei militară, măsuri pe cari va începe, spune-se, să le realizeze cât de curând.

Iată de ce călătoriei lui Alfons XIII în Franța i se acoardă în cele două țări vecine o însemnătate așa

de mare. Intrarea lui în Parisul însoțit a fost aproape triumfală. Francezii îl iubesc pe acest monarh tânăr, amabil și voios, care știe să le suradă cu atâta gentileță. Ei îl iubesc mai ales pentru curajul pe care l-a dovedit cu prilejul atâtor atentate îndreptate împotriva-i. De aceea l-au și aclamat cu atâta însuflețire dealungul Câmpiilor Elisee inundate de raze, și pe imensa piață a Concordiei, cu statuele ei de piatră. Faptul că d-l Poincaré a primit în regele Spaniei pe cel dintâi Suveran strein venit oficial în Franța sub septenatul său a mărit și mai mult această însuflețire.

*

În vremea aceasta, printr'o coincidență interesantă, teatrul Porte Saint-Martin a sărbătorit a o miia reprezentajie a lui *Cyrano de Bergerac*. Apropierea acestei piese măiestre de prietenia franco-spaniolă ne este permisă. În vinele lui Edmond Rostand curg și câteva picături de sânge spaniol, moștenite dela mama lui. Vă aduceți aminte că în *Cyrano*, — prin scena războiului, dacă nu mă înșel — el își exprimă stîmă sa pentru Spaniolii, aducând omagii cavaleriesmului acestui neam care a avut în trecut atâtea ciocniri aprige, dar leale, cu poporul francez. Dar nu numai în cea mai celebră piesă a sa ne vorbește Rostand cu simpatie de Spania, ci și în câteva din poeziile lui. Una din ele îmi cântă în memorie pe când scriu aceste rânduri. Poetul ne descrie într'ansa frumusețile țărilor basce unde-i place să locuiască, acolo, la hotarale Spaniei:

Où, sans quitter ma France,
J'entends mon Espagne chanter.

*

Acelaș Edmond Rostand a rostit, în ziua de 18 Maiu, un discurs, fără îndoială emoționat, cu prilejul inaugurării monumentului lui Catulle Mendès în cimiterul Montmartre, unde răposatul scriitor doarme somnul de veci.

Mi-e încă în suflet mișcarea pe care a stârnit-o la Paris tragicul său sfârșit. L-am aflat, ca atâția alții, din ediția specială a ziarelor de după amiază. De atunci au trecut patru ani; dar nu voi uita niciodată impresia de groază și de milă care m'a scuturat, când am văzut fotografia cadavrului lui Mendès, așa cum a fost el găsit, strivit de păretele tunelului în care a avut loc drama.

Vă mai amintiți poate cum a murit nefericitul poet. După o seară plină de însuflețire petrecută într'o casă amică, el a luat, după miezul nopții, trenul spre Saint-Germain unde își avea locuința. În vagon a adormit. Din noaptea neagră, trenul intră într'un tunel. Tocmai atunci, Catulle Mendès se deșteptă, și, buimăcit de somn, se vede, înșelat de sgomotul sonor al trenului sub boltă, el își închipui că se află în stația cătră care tindea. Ce s'a petrecut atunci, a fost reconstituit a doua zi, după probabilități. Se pare că scriitorul a deschis ușa și a sărit afară; dar, împiedecându-se de bastonul său, el a fost proiectat cu putere pe păretele de piatră unde s'a sdrobotit. Dimineața cadavrul său a fost găsit și identificat. Eră grozav de mutilat și presărat cu frânturile bastonului de abanos...

Cu un an înainte, într'un amurg de Iulie, un prieten mi-l arătase pe bulevardele mari unde ne plimbam. Am și acum în fața ochilor această arătare. Mendès pășia încet și greoiu, cu trupul său scurt și gros, dar cu un cap de Jupiter încărunit. Mergea cu panama dată pe ceafă și se adresa cu vioiciune lui Adolphe Brisson care-l însoția. Aceasta a fost întâia și ultima oară când l-am văzut.

Acum, când nu mai este, când influența sa ca om a încetat să ne fascineze, putem să presupunem că opera sa nu va dură, cel puțin în marea ei parte. Talentul lui Mendès, strălucitor dar artificial, s'a exerciat prea mult în magnificență verbală și prea puțin într'un scris adânc omenesc, pentru a nu fi dat uitărei. Este adevărat că în vieța sa poetul a avut o înrăurire considerabilă asupra mișcării literare din Franța, în ultimele ei decenii. Elevul și familiarul lui Hugo, ginerile lui Theophile Gautier, tovarășul lui Baudelaire, Catulle Mendès își asociase numele de cele mai interesante evenimente artistice ale vremii lui. Tot el a fost acela care a făcut cunoscut Francezilor geniul muzical al lui Wagner, în favoarea căruia a dus o campanie lungă și inflăcărată. Afară de aceasta, prin cultura lui imensă, prin amabilitatea, bunătatea și veșnic tănărul său entuziasm artistic, Mendès își creiase un număr mare de admiratori și de prieteni, în Franța și în afară de ea. Farmecele persoanei lui s'au resfrânt și în articolele criticilor săi. Pe artiștii cei tineri îi protejă și eră veșnic în căutarea talentelor noi. Să-i fim recunoscători că l-a ajutat și ni l-a revelat pe Courteline și pe alți câțiva scriitori de talent, dar să nu uităm că tot frumoasei lui intențiuni de a-i încuraja pe artiștii obscuri îi datorăm noi faptul că ni s'au impus mediocrități ca d-l Charles-Henry Hirsch, acest norocos samsar literar, și flecare ca d-ra Leneru, spre pildă, ale cărei piese stufoase și vagi au fost jucate, grație lui Mendès, pe scena teatrului Odéon.

În cimiterul Montmartre, așezat în inima orașului, și deasupra căruia Parisul murmură, vâjăie, ropotează neconținut: de desuptul străzilor suspendate de pe cari trecătorul privește distrat la albele monumente funerare și la palidele candelabre abia zărite sub aurul luminei de zi — se nimicește, în definitiv, o personalitate simpatică și un spirit încântător. Edmond Rostand, care l-a iubit mult, a evocat cu emoțiune vieța bogată și moartea tragică a acestui poet sculptor, dar puțin profund.

Adrian Corbul.

Artă.

Operă românească în Sibiu.

În schimbul concertelor obicinuite, anul acesta reușinea de muzică ne-a dat reprezentație de operă, o idee, care a fost primită cu multă simpatie de public. Dovada ne-a dat-o cele patru seri, în cari teatrul eră tixit de lume. Acest gest din partea publicului nu e a se considera ca o sete de spectacole, ci mai mult ca

o manifestare de a se abandona — pentru câtăva vreme cel puțin — concertele greoaie de oratorii și în locul lor să se împământenească opera. Cerere îndreptățită, de care credem că conducerea reuniunii va țineă seamă în viitor.

S'au jucat două opere într'un act, diferite ca stil, amândouă însă de-o originalitate izbitoare.

Cea dintâi „Secretul Susanei“ e o farsă în genul lui Courteline, la care Ferrari a scris o muzică drăguță, ținută într'un stil elegant, vioi și vesel. Cuprinsul pe scurt e următorul: În vieța soților Gil — tineri însurăței — un neînsemnat incident provoacă o grămadă de scene agitate. Bărbatul venind acasă, simte fum de tutun în cameră și în bună credință că nimeni din ai casei nu fumează, intră la bănuială, că nevastă-sa are întâlniri tainice cu cineva. Această bănuială se descarcă într'o scenă violentă, în urma căreia, bărbatul se hotărăște să o surprindă. Sub un motiv oarecare pleacă de-acasă, dar în scurtă vreme se întoarce și găsește pe nevastă-sa fumând. Urmează explicații și de bucurie că bănuiala nu s'a adeverit, bărbatul care își adoră nevasta îi cere o țigaretă și fumează împreună.

Rolul bărbatului a fost susținut conștientios de d-l Ionel Crișan, cântăreț de operă.

În rolul Susanei d-na Triteanu, pe lângă o voce care câștigă pe zi ce merge în sonoritate și vigoare, ne-a surprins cu un talent dramatic de o înaltă calitate. Scena romanței a fost superbă.

O creație simpatică și originală a făcut d-l A. Lorenz, actor german, în rolul servitorului.

Punctul de competență al serilor a fost însă „Cavaleria rustică“, cunoscuta dramă muzicală a italianului Pietro Mascagni, care i-a adus așa de mari succese.

Poate calitățile piesei, poate inrudirea de sânge cu poporul italian, a făcut ca întreg ansamblul să joace cu atâta căldură, care a hotărât succesul acestor reprezentații. Asupra subiectului credem că nu mai e de lipsă să insistăm, deoarece piesa e tradusă de multă vreme în românește. Ne vom mărgini la jocul de scenă.

Deși corul de dame cam anemic, am avut în schimb un cor de bărbați puternic și pășirea lui, cât și a soliștilor ne-a dat senzația realității, care a contribuit mult la profunda impresie ce-a făcut această piesă.

Rolul lui Turiddu l-a jucat d-l St. Mărcuș, cântăreț de operă, care are un tenor îngrijit și destul de puternic și un remarcabil temperament de scenă, care are să-i înlesnească câștigarea de succese în cariera actoricească.

Alături de el, d-l Ionel Crișan s'a susținut în Alfio, cu mult curaj și cu mult talent.

Cu un joc inteligent și o voce simpatică, ne-a surprins d-șoara Greavu în rolul Lolei. Acest debut ne îndreptățește să așteptăm dela d-șoara Greavu pe viitor și alte creații de artă. Îngrijit a jucat d-na M. Crișan în rolul mamei Lucia.

Ca o încoronare a debuturilor d-sale, d-na Triteanu ne-a dat în rolul Santuzzei o creație desăvârșită. Etapele așa de frumoase, pe cari le-a trecut în vieța

creațiilor această cântăreață de rassă, cu jocul ei pasionat și îngrijit, a consacrat-o între figurile noastre artistice, ca pe una din cele mai de valoare. Și a fost ceva de tot natural, ca publicul, prin sgomotoasele aplauze și bogatele cadouri de flori, să răsplătească munca acestei artiste.

Înscenarea, cu mijloacele de scenă de care dispune teatrul orașenesc din loc, a fost mulțumitoare.

Ca încheiere trebuie să aducem cele mai mari elogii dirigentului Henrich dela Troppau, care luând conducerea reuniunii în ultimul moment, a știut să învingă cu mare bravură, dificultățile reprezentațiilor date.

E.

Cronică științifică.

Chestiuni de Fiziologie.

Bagheta izvoarelor. Se pare că timpul vrăjitorilor încă nu s'a dus. Mai sunt și astăzi. Vrăjitorii noștri cearcă să-și întemeieze cunoștințele lor pe o bază științifică. Astfel de vrăjitori sunt cercetătorii izvoarelor, cari în mână cu o baghetă (vergea fermecată) în formă de furcă, străbat câmpiile în cari caută apă.

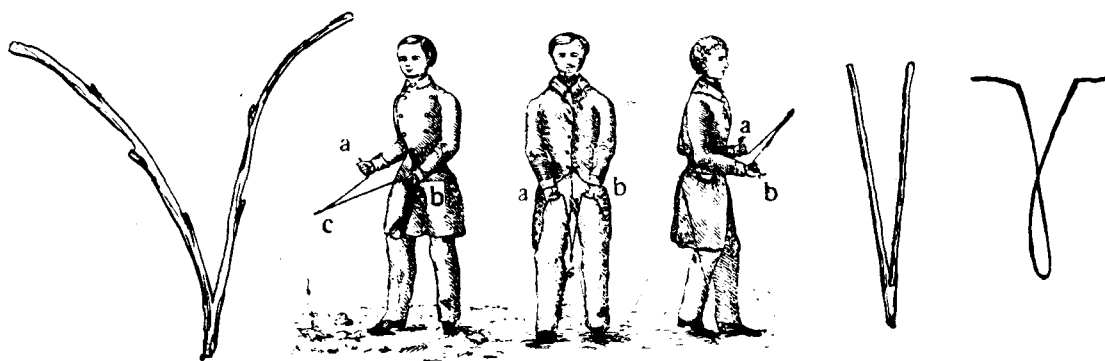
Aproape în fiecare zi cetim, că în cutare loc d-l X. Y. cu o baghetă în mână a putut descoperi izvor de apă, unde mai înainte zădarnic a căutat inginerul. În orașul Z. magistrații au rugat pe geologul Dr. Heim să le găsească un izvor să poată providea orașul cu apă. Orașul e așezat pe o pătură groasă de lut galben în care înzadar ai cercă să faci fântână. Dr. Heim a anunțat deci, că nu se găsesc izvoare în apropiere. Atunci consiliul orașului a chemat cercetători de izvoare, cari în un anumit loc spuneau că se află apă. Săpând în afunzime de 4 m. de fapt au aflat în acel loc izvor bogat de apă. Acest izvor nu a ținut decât o săptămână și a secat; eră hrănit din o traistă subpământeană în care s'a adunat apa dela suprafață. Geologul nu putea ști despre existența ei, dar vrăjitorul a găsit-o, condus de un simț deosebit.

Bagheta izvoarelor e cunoscută din timpurile cele mai vechi, dar niciodată nu s'au ocupat oamenii așa de mult cu ea ca în timpul din urmă. Bagheta e de multe feluri: o ramură bifurcată sau o sârmă indoită în formă de V., poate fi făcută din os, din lemn și din metal. Cercetătorii o țin în mâni așa cum apare și din figurile alăturate. Cele 2 capete ale furculiței trec printre degetul cel mic și inelar prin palma strânsă de degetul cel mare. Degetele strânse în pumn se deschid în sus. Vrăjitorii, de cele mai multe ori, oameni de bună credință, țin baghetele orizontal și străbat cu ele câmpiile în cari caută apă. În câte un loc vergeau arată spre pământ, plecată sub anumit unghi, în alt loc se ridică în sus. În aceste locuri se găsesc izvoarele și din unghiul de închinare cercetătorul poate spune și afunzimea la care se află izvorul chiar și bogăția lui.

Când acest fenomen l-ar putea arăta un singur om, i-ar zice lumea șarlatan și ar trece la ordinea zilei. Dar între acești vrăjitori sunt oameni de bună credință, cari prin cercetările lor au găsit izvoare în astfel de locuri unde știința de până acum nu a putut descoperi nimic. Au încercat deci oamenii să explice în treagă vrăjitoria. -- Unii au cerat să explice prin puterea magnetică a pământului, — atunci când încă nu se știa ce e magnetismul, — și își închipuiau că un magnet ar putea trage și o bucățică de lemn. Mai târziu cunoscând electricitatea, ce eră mai natural decât să spună că electricitatea atrage și respinge bagheta. În timpul din urmă cunoscând fenomenele radioactivității, unii cearcă să explice cu puterea radioactivă a izvoarelor și apelor subterane. Apele au totdeauna o mică putere radioactivă, șuvoaiile de sub pământ influențează cu energia lor bagheta care dă semn despre existența izvorului. Dacă aceste presupuneri ar fi întemeiate, bagheta ar trebui să se miște

va putea explica că cu ajutorul baghetei se găsesc minerale, obiecte de valoare ascunse în pământ și peșteri? Stăm înaintea unei probleme greu de rezolvat. Poate să fie un lucru elementar pe care nu-l înțelegem, dar se poate să fie aceasta începutul unei noi științe. Așa precum prin frecarea sticlei cu postav s'a început electrotehnica, stăpânitoarea lumii de astăzi, s'ar putea ca cercetările cari ar cercă să lămurească rostul baghetei să ne aducă lumină în unele probleme de ordin psihic.

În Paris s'a ținut în zilele acestea un congres pentru psihologia experimentală. Vreo 20 de oameni cu bagheta în mână au arătat că nu e vorbă de o simplă înșelătorie. Patru dintre ei au pus în uimire pe membrii congresului. Au putut spune exact unde se găsesc peșteri sau gropi subterane, la ce adâncime și cât de mari. Despre existența acestora știința nu poate da seamă; să poată oare „geologul practic“? Nu am avea chiar și în acest caz multe alte probleme de ex-

chiar și atunci când în loc să fie ținută de un om, ar fi prinsă în un stativ de metal sau lemn, și ar trebui să se miște în mâna fiecărui om. De fapt ea se mișcă numai în mâna unora. E deci evident că mișcarea baghetei atârână dela omul, care o poartă. *Chevreur* zice că bagheta izvoarelor se mișcă prin un joc inconștient al mușchilor și se pare că acesta e și adevărul.

E cu mult mai greu să se adeverească ce produce acest joc inconștient al mușchilor. De unde e acest joc când omul ajunge deasupra izvoarelor? Ce influință fiziologică au adâncimile asupra organismului omenesc? Să știe d. e. că în deșerturi fără apă, caii sălbatici și cămilele adulmecă izvoarele în depărtări de mai mulți kilometri. Dar cu ajutorul baghetei au putut oamenii să descopere mine de aur, argint, fier, și aramă, peșteri subpământene ș. a. Ce influință poate avea deci Pluto asupra organismului nostru?

Până când eră vorba să explice cum se pot găsi izvoare cu bagheta mai aveam oarecare indicii. De cele mai multe ori acești vrăjitori moderni găsseau apă în acelaș loc unde ar fi găsit și geologul cu puțină bătae de cap. Li-au zis deci învățații, că cercetătorii izvoarelor sunt geologici practici. Din formațiunile dealurilor, văilor și din calitatea solului fac unele deducțiuni asupra apelor subpământene și inconștientul din noi pune bagheta în mișcare. Dar cum se

aplicat. Inconștientul din firea noastră ne întinde mâna. Oare instinctul să ne spună aceste lucruri, și atunci cât de adânc e el?

Se prea poate că bagheta izvoarelor să aibă și altfel de aplicare practică. Mulți oameni cred că în locurile unde se întâlnesc șuvoaie de ape subterane, fulgerile izbesc mai des. Cu ajutorul baghetei se pot descoperi astfel de locuri. Liga societăților de asigurare germane a pus chiar un premiu pentru luminarea acestei chestiuni. (Celor ce se interesează mai deaproape vom spune în ce loc să se adreseze pentru câștigarea premiului, dacă bagheta nu le-ar arăta drumul).

Încercați-vă norocul cu bagheta în mână! Veți putea face, în cazul cel mai rău, o bună preumblare.

*

Somnul. S'au schimbat vremurile. Pe timpul lui Omer somnul bătând din aripi se apropiă de ostașul obosit și-l învăluia cu adierile lui îmbătătoare. Astăzi în vremea fiziologilor *Piéron* și *Legendre* el este o boală ca toate boalele și părintele lui nu mai este un zeu aripat, ci o materie veninoasă care influențează asupra nervilor.

Muncind, organismul consumă o parte a hranei ce o dăm zilnic corpului. Precum la ardere rămâne cenușa, tot așa rămân și în organism anumite substanțe cari nu pot fi consumate și cari prin prezența lor împiedică funcționarea regulată a diferitelor organe, dacă

nu le chiar inveniează. Cât timp omul e treaz, sistemul nervos lucrează mereu. Chiar și în repaos, centrele nervoase sunt tot așa de încordate ca și în lucrare, gata să primească orice fel de impresii. Încordarea aceasta consumă energie și în celulele nervoase rămâne un fel de lichid care împiedecă activitatea celulelor precum cenușa împiedecă arderea. Lichidul acesta al oboselii celulelor nervoase a fost găsit acum de curând de fiziologii francezi Piéron și Legendre. Neuronii încărcăți cu acest lichid, prin tinctură nu se mai colorează așa de mult ca cei sănătoși și în jurul nucleelor au un învăliș mai întunecat. Experimentele le-au făcut cu 13 câni, cari nu au dormit 150—200 ore. În sistemul nervos al animalelor oboșite au mai observat și alte schimbări a căror studiere încă nu e terminată. Lichidul obositor, introdus în corpul animalelor odihnite a produs oboseală și somn în organismul acestora. *Încercându-se neuronii de acest lichid activitatea lor încetează și au lipsă de răpaos ca circulația sângelui să transpoarte, plămâni și rinichii să curețe materiile străine. Iar aceasta e posibilă numai în timpul în care organismul întreg pauzează, în timpul somnului. Dacă sângele ar putea transporta mai ușor materiile obositoare din neuroni, noi nu am fi siliți să dormim a treia parte a zilei. Cu cât se obosește mai mult sistemul nervos, cu atât mai mult trebuie să dormim. O lucrare psihică reclamă mai mult somn decât una fizică. Comunicatul medicilor francezi pare a fi o apologie a somnului ca măsură a activității spirituale. Dormi mult fiindcă te-ai gândit mult și adânc.*

De acum putem dormi în pace!

*

Moartea naturală și nervozitatea. Cele mai noi și mai avansate păreri în știința medicală despre moartea naturală se pot rezuma în o propoziție care la aparență e o contrazicere a obiectului: Toți câți mor de moarte naturală, mor înveninați. Boalele cu bacilii lor, nu omoară direct ci înveninându-ne cu toxinele ce le produc în corpul nostru. Dacă organismul se poate lupta cu toxinele microbilor, am mai avut zile. Moartea nu se apropie decât de organisme slăbite. E deci natural ca știința medicală să-și îndrepte pașii căutând influința ce o au diferitele secrețiuni asupra organelor. Sunt o seamă de medici cari cred, că diferitele sucuri, secrețiuni ale organismului sunt principalii factori ai sănătății, binelui sau răului de pe pământ. Un medic chimist spune că nervoșii au o mai mare cantitate de acide în corpul lor. Acidele presionează asupra sistemului nervos și acei, cari sunt în împrejurimea celor cu multe acide în organism, trebuie să sufere nervozitatea lor. Îndeosebi acidul fosforic ar fi cel mai mare vinovat. Nimicim acidele de prisos și am vindecat și nervozitatea. Ar fi o bună invenție în timpul nostru, când fiecare are pe câte cineva de vindecat.

*

Tuberculoza cel mai mare gâde al omenimei până acum nu a putut fi împiedecată, decât cu succese îndolnice ale unei vindecări naturale. Doi medici Me hler

și Ascher spune că ar avea succese cu un preparat pus în comerț cu numele de Euzytol. O infuziune directă a acestui preparat vindecă chiar cazuri în cari mai înainte moartea eră sigură. Omorând bacilii, vindecă ranele plămânilor. Tot în contra tuberculozei a preparat și Dr.-ul Friedmann un ser pe care l-a vândut în America cu 1,925.000 dolari. În Statele-Unite s'au înființat 36 institute Friedmann cu spese de 24 milioane cor. În Europa nu a dat voie să-l întrebuințeze, dar dacă se va adeveri de bun, binefacerile acestei medicine se vor simți și în continentul nostru. Americanul e mai practic decât să cheltuiască zadarnic.

*

Dervișii mohamedani sunt cunoscuți și la noi prin fenomenele de extaziune ale levitației. Într'un mod misterios, contrazicând legilor fizice (gravitațiunii) se ridică în aer și stau nemișcați fără ca să fie sprijiniți. Prof. Schwidtal din Posen se va duce în curând la Cairo și din încredințarea miliardarului And. Carnegie va cercă să pătrundă în tainele acestui ord călugăresc.

Victor Stanciu.

Însemnări.

Protocolul dela Petersburg. Publicăm acest document istoric, care completează expunerile din primul nostru articol:

„Conferința ambasadorilor, întrunită la St.-Petersburg și la care au luat parte, sub președinția ministrului imperial al afacerilor străine al Rusiei, ambasadorii Germaniei, Engliterei, Austro-Ungariei, Italiei și Franței, spre a se pronunța asupra diferendului care s'a iscat între guvernele bulgar și român cu privire la granița de miază-zi a Dobrogei:

Dupăce a examinat revendicările formulate de România și concesiunile oferite de Bulgaria.

Decide:

1. Orașul Silistra trebuie atribuit României.

Noua fruntarie româno-bulgară va plecă dela un punct pe Dunăre, la aproape 3 kilometri, la apus, de periferia Silistrei, va tăia drumul Șumlei, apoi drumul Varnei, deasemenea la aproape 3 kilometri de periferia orașului și va ajunge direct la fruntaria actuală.

O comisiune mixtă bulgaro-română va fixă la fața locului, într'un termen de trei luni dela data prezentei decisiuni, linia frontierei.

La nevoie ea își va putea adăoga experți numiți de puterile mediatore.

2. Guvernul român va da o indemnitate acelora dintre supușii bulgari locuind Silistra, sau teritoriul înglobat la noua frontieră, cari vor fi făcut cunoscut, într'un termen de șase luni, începând dela prezenta decisiune, dorința lor de a părăsi orașul sau teritoriul mai sus delimitat.

O comisiune mixtă bulgaro-română, dupăce va fi constatat paguba, va fixă totalul indemnitației.

La nevoie ea va putea să-și adaoage experți numiți de puterile mediatore.

3. Conform angajamentului pe care s'a declarat gata să-l ia, Bulgaria nu va ridica nici o fortificațiune dealungul frontierei actuale, dela Dunăre la Marea Neagră.

O comisiune mixtă va determina într'un termen de șase luni, începând dela prezenta decisiune, zona în-lăuntru a căreia Bulgaria își interzice de-a construi lucrări întărite și se obligă să radă acele din lucrările sale cari s'ar putea găsi acolo.

La nevoie, ea va putea să-și adauge experți numiți de puterile mediatore.

4. Conferința înregistrează declarațiunea făcută la Londra de delegatul Bulgariei și consemnată în protocolul dela 16/29 Ianuarie 1913, după care „Bulgaria consimte a da autonomia școalelor și bisericilor cuțo-valahilor aflători în viitoarele posesiuni bulgare, intru cât aceste școli vor fi frecventate de copiii cuțo-valahi, și de a permite crearea unui episcopat pentru aceiași cuțo-valahi, cu facultatea pentru guvernul român de-a subvenționa, sub supravegherea guvernului bulgar, numitele instituțiuni culturale“.

Înainte de a se despărți, conferința ține să aducă omagiu dispozițiunilor cunoscute ale Bulgariei de-a menține și de-a strânge din nou legăturile sale de prietenie cu România.

Dispozițiunile acestea ușurând în mod deosebit sarcina sa, conferința exprimă convingerea că puterile vor ține seama Bulgariei de jertfele pe cari a fost în situațiune de-a i le cere.

Făcut în 8 exemplare la St.-Petersburg 26 Aprilie până 'n 2 Maiu 1913. — Sazonow, F. Pourtalès, George W. Buchanan, D. Thurn, A. Carlotti, Delcassé“.

✽

Ady Andre. E numele unui poet ungar neoaș, modernist și — nu te miră d-le Isac — de talent, care a îmbogățit literatura ungurească cu creațiuni artistice de valoare, nu ca d-l Isac pe cea românească. Ady e un suflet democrat, un socialist, care se simte cetățean al pământului întreg, toți oamenii îi sunt frați, afară de cei proști și fără de talent... Excepție face numai cu d-l Isac, dacă e adevărată lauda modernistului nostru că e prietin cu Ady. Talentatul scriitor ungar în Nr. 10 din 16 Maiu a. c. al revistei „Nyugat“ se angajează la o „dispută“ cu d-l Goga, apărând pe Ovreei literaturii ungurești. „Dumnezeu a creat un singur lucru bun pe seama Ungurilor, pe Ovrei“ ne spune d-l Ady, cari au regenerat rassa și gândirea ungurească, au europeanizat-o. Și d-l Ady găsește explicația antisemitismului românesc concretizat de d-l Goga, în invidia ce o avem față de cultura ungurească superioară, pe care noi nu o vom putea cuceri nici atunci când vor falfăli steagurile românești în inima Ardealului și dorobanții regelui Carol vor poposi pe malurile Tisei.

Regretăm că mintea cizelată a d-lui Ady n'a înțeles articolele prietinelui său Goga, care a susținut un singur lucru: că prin introducerea elementului ovreiesc în sânul poporului unguresc s'a falsificat caracterul etnic al acestuia și s'a desnaționalizat cultura lui. Nu e vorba despre superioritatea sau inferioritatea acestei culturi,

ci de caracterul ei național. D-l Ady nu poate contesta că fiecare popor își are cultura lui proprie, rezultată din ființa lui etnică. Îi recomandăm să citească cartea: „La nationalité française, sa formation“ de Jules D'Auriac (Bibliothèque de Philosophie scientifique), unde se accentuează pericolul ce-l prezintă infiltrarea străinilor în sânul unui popor. În Ungaria Ovreimea a pătruns numai în clasa burgheză, nobilimea și poporul au rămas intacte. Ungurii naivi, împreună cu d-l Ady, cred că i-au asimilat pe Ovrei. Adevărul e tocmai contrarul: Ovreimea asimilează cu pași repezi burghezia ungurească, fiindcă e o rassă mai tare. Celor ce vreau să știe ce însemnează puterea ovreiască de asimilare le recomandăm să citească capitolul V, „Der Eintritt der Juden in die abendländische Geschichte“, din cartea lui Houston Stewart Chamberlain, „Die Grundlagen des XIX. Jahrhunderts“.

De încheiere ne exprimăm bucuria că stimații confrați dela „Nyugat“ s'au hotărît să dea piept cu cunoștința limbii românești. De vor avea răbdarea să învețe „a paraszt oláh nyelvet“ (proasta limbă românească), nădăjduim că ne vor putea aprecia în merit și nu ne vor mai acuză că invidiem biata cultură ungurească, despre care chiar un academician ungar spunea mai anii trecuți că e o caricatură a celei germane.

✽

Școli călătore. De vreo 2—3 ani încoace în fiecare primăvară are Sibiiul nostru prilejul de a primi numeroși oaspeți mici de prin satele românești ale Ardealului. S'a făcut anume obiceiul ca elevii claselor superioare dela școalele noastre primare să facă, sub conducerea învățătorilor lor, excursii de studii la Sibiiu. Din punct de vedere pedagogic valoarea acestor excursii nu se poate prețui.

Joi în 16/29 Maiu, au fost elevii dela patru școale în Sibiiu, sub conducerea alor 10 învățători. Au fost anume elevii din Tilișca (protopopiatul Săliște), cei din Sebeșul de jos și din Porcești (protop. Avrighului) și cei din Tălmăcel (prot. Sibiiului). Pe baza unui program stabilit dinainte, excursioniștii au vizitat lucrurile mai însemnate ale orașului, având astfel prilejul să vadă cu ochii multele lucruri despre care până acl învățaseră numai din cărți.

Excursioniștii din Tilișca și cei din Sebeșul de jos au avut și norocul de a vedea pe I. P. S. S. mitropolitul Ioan Meșianu, care li-a ținut o frumoasă cuvântare plină de sfaturi înțelepte. Aceiași excursioniști au avut norocul să asculte în sala festivă a „Asociațiunii“ pe cântăreții noștri, doamna Triteanu, Mărcuș și Crișan și pe pianistul Henrich, cari tocmai țineau repetiții pentru „Cavalleria rusticana“, și cari le-au cântat mai multe doine românești, după care și ei au cântat, în două voci, câteva cântece frumoase. Trecând de acolo în sala de bibliotecă și în sala de lectură, li s'a vorbit pe larg despre aceste instituții. Tot cu această ocaziune micii excursioniști au vizitat și muzeul național, unde custodele muzeului le-a explicat cu deamănuntul diferitele obiecte, arătând rostul și însemnătatea ce o au ele într'un muzeu, stărnind în

sufletele fragede dragostea și iubirea, față de tot ce e românesc.

E un simptom foarte îmbucurător că numărul excursiilor școlare sistematice crește din an în an. Ar trebui să nu fie școală care să nu devie măcar odată pe an o „școală călătorească“.

✽

Liga Culturală și-a ținut congresul anual la Piatra-Neamț, discutând o mulțime de chestiuni și hotărând să înceapă o acțiune serioasă pentru ajutorarea „fraților subjugăți“. D-l Iorga a reintrat în comitetul Ligii, ceea ce ne bucură, deoarece pe d-sa îl știm un om al faptelor. Așteptăm ca punctele cuprinse în declarația ce-a votat-o cu însuflețire congresul Ligii să fie executate. Așteptăm... D-l Iorga în congres a mai spus: „Ziariștii români de dincolo să nu se supere, dar sunt în decădere. Din împăcarea Românilor ardeleni a rezultat tonul slab, lipsa de vigoare a ziarelor de acolo. Eu înțeleg împăcarea ideilor cu sacrificiul oamenilor, dar detest împăcarea oamenilor cu sacrificiul ideilor“.

Aviz comitetului național și d-lui Stere.

O întrebare: nu ne-ar putea ține și pe noi în curent „Liga Culturală“ despre lucrările ei, trimițându-ne publicațiile ei?

Credem că unitatea culturală pentru care luptă îi impune această datorie.

✽

Spicuirii. O reuniune de femei a împlinit vârsta de 50 de ani. Iubileul și l-a serbat în tăcere, fără orice alaiu. Într'un primarticol, în care se spune că această reuniune a fost caracterizată prin modestie, se exclamă:

„Noi însă nu putem trece așa pe neobservate peste această piatră demarcațională din (l) calea evoluției noastre ca popor trezit la conștiința ființei sale și dornic a-și îngredi existența cu toate acele atribuțiuni, cari condiționează astăzi munca culturală și civilizatorică a unui popor, pătruns de convingerea, că trebuie să-și ocupe cu demnitate locul în concurența generală a neamurilor chemate la lumină de **boldul irezistibil al libertății!**“

Fire-ar al naibii de „bold“ irezistibil al libertății care chiamă la lumină neamurile în a căror concurență generală trebuie să-și ocupe cu demnitate locul un popor dornic să-și îngredească existența cu toate acele atribuțiuni cari condiționează astăzi munca culturală și civilizatorică a unui popor, trezit la conștiința ființei sale!...

De nu eră el, boldul acesta irezistibil, scăpam de tortura acestei beții de cuvinte fără legătură...

*

La „Informațiuni“ cetim într'un ziar cotidian: Primăria a votat 10 milioane pentru pavarea străzilor Bucureștilor“.

Firește, scriitorul voia să spună pentru „pavarea“ străzilor...

Pavarea înseamnă împodobirea cu steaguri.

.....

Pentru fondul ziariștilor.

Domnul arhitect Petre A. Antonescu a binevoit a ne trimite 50 de exemplare din albumul d-sale Clădiri și studii, case, biserici, monumente, palate, încercări de arhitectură românească și clasică, spre a le vinde în beneficiul fondului ziariștilor.

Albumul e de toată frumuseța și cuprinde 40 de planșe artistic executate.

Administrația noastră vinde exemplarul numai cu

3 cor. 50 bani.

Cetitorii cari se vor grăbi să și-l cumpere, vor avea în casă o operă de artă și vor sprijini și așezământul atât de folositor, merit să vină în ajutorul ziariștilor, a acelor mai idealști și mai săraci muncitori în ogorul culturii naționale.

.....

Poșta redacției.

— *Manuscrisele nu se înapoiază.* —

P. P. Ne-ați face o mare bucurie, dacă ați binevoit a ne trimite impresiile D-Voastră din răsboiu.

Raul Dan. Fiindcă ne întrebați, vă sfătuim să nu vă cheltuiți paralele pentru volumul de poezii... mai bine stați cu ei o lună la Tekirghiol.

I. P. F. Regretăm că nu putem întrebuința materialul ce-ați binevoit a ne trimite. — Vă vedem bucușii la Sibiu.

E. S. Publicăm pe cea mai reușită, ca să Vă puteți simți măgulit. Noi n'am avut acest sentiment, cetind versurile D-Voastre.

Moment.

Se tângue în coastă plopii

Și râul cântă glasul popii;

Iar vântul

Și-a înnăsprit de tot cuvântul:

Smucește fiorile din brâu

Și bate fragedul părâu

Ce-aleargă pe 'nfloritu-i pat,

Ca un copil înpăimântat...

Și degete de ploae

Ca furii-mi ciocăne 'n odae!...

.....

Furat de-al vremii aspru cânt,

Îmbrac al chinului veșmânt

Și prin văzduhul cenușiu

Eu sbor cu propriu-mi sicriu!

Călătorie sprâncenată...

.....

Bibliografie.

Ion Adam, *Glume* (vorbe de clacă). „Biblioteca pentru Popor a Casei școalelor“ Nr. 13. București, 1912. Prețul: 35 bani.

Elena Farago, *Copiii*. Editura Tipografiei Ramuri. Craiova, 1913. Prețul: 1 leu 25 bani.

Cuvinte de îmbărbătare pentru serbarea pomilor și a paserilor. Biblioteca „Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiu“. Sibiu, 1913. Prețul: 20 bani.

E. Lovinescu, *Aripa morții*, roman. Edit. „Flacăra”. București, 1913. Prețul: 1 leu 80 bani.

Vintilă I. Brătianu, *Bugetul*. Spre o nouă politică financiară a statului. „Biblioteca politică” Nr. 5. Editura „Flacăra”. București, 1913. Prețul: 60 bani.

Frances Hodgson Burnett, *Micul Lord*, prelucrare de Iosif Nădejde. „Biblioteca pentru toți” Nrii 747—748. Edit. Librăriei Alcalay. București, 1913. Prețul: 60 bani.

L. Tolstoi, *Pamfil și Iuliu*, povestire din timpurile întâilor creștini, trad. de I. Constantinescu-Delabraia. „Biblioteca pentru toți”, Nr. 802. Edit. Librăriei Alcalay. București, 1913. Prețul: 30 bani.

Shakespeare, *Negușătorul din Veneția*, comedie în 5 acte. Traducere din englezește de Const. Al. Stefănescu. București, 1912. Prețul: 75 bani.

Gh. Voina, *Păcate*. Căntece de demult. Stropi de rouă. Sbor de fluturi. Iași, tip. Progresul. Prețul: lei 1.75.

Elena Farago, *Din taina vechilor răspântii*. Editura tipografiei „Ramuri”. Craiova, 1913. Prețul: 2 lei.

Doctorul F. Grünfeld, *Vieța sexuală*. Editura Librăriei Sfetea. București, 1913. Prețul: 1 leu.

Delavrancea, *Hagi Tudose*, comedie în 4 acte. Edit. Minerva. București, 1913. Prețul: 2 lei.

Const. A. Giulescu, *Privelști și amintiri*. Edit. Minerva. București, 1913. Prețul: 1 leu 50 bani.

Octav Minar, *Artistul Reginei*. Grigore Manolescu, Edit. Librăriei Socec, Biblioteca Iașilor, Nr. 26. Prețul: 20 bani.

Leon Tolstoi, *Cazacii*, trad. de Ernest Esca. Vol. I. și vol. II. Biblioteca „Minerva” N-rii 126 și 127. Prețul: 30 bani.

Catulle Mendès, *Romanul roșu*, trad. de V. Trifu, Biblioteca Minerva, Nr. 128. Prețul: 30 bani.

N. Vaschide, *Somnul și visul*, trad. de Mihail Negru. Biblioteca Minerva, Nr. 130. Prețul: 30 bani.

Victor Iamandi-Adrian, *Poporanismul literar al vieții românești*. Iași, 1913. Prețul: 1 leu.

Virgiliu N. Drăghiceanu, *Catalogul colecțiilor comisiunii monumentelor istorice*. Partea I. Edit. Casei Bisericii. București, 1913.

Virgiliu, *Eneida*, trad. de N. Pandelea. Edit. Minerva. București, 1913. Prețul: 2 lei 50 bani.

E. Lovinescu, *C. Negruzzi*. Vieța și opera lui. Edit. Minerva. București, 1913. Prețul: 2 lei.

A apărut în editura librăriei C. Sfetea: Biblioteca societății „Steaua” à 20 bani exemplarul:

Nr. 29. *Povestea cerului*, de Victor Anestin.

Nr. 30. *Povestiri*, de I. Agârbiceanu.

Nr. 31. *Boalele mai de seamă ale vitelor și lecuirea lor*, de N. Filip.

Nr. 32. *Ostașii noștri*. Poezii de V. Alexandri.

Nr. 33. *Povește asupra alegerii, îngrijirii și mulgerii vacilor de lapte*, de N. Filip.

Nr. 34. *Istoria literaturii române moderne* de prof. N. L. Apostolescu.

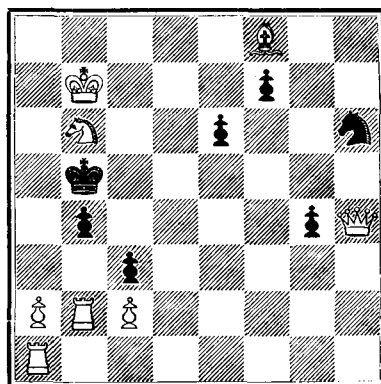
.....

Șahul.

Problema N-rul 2.

de S. Semerad.

Negru.

Alb.

Mat după două mișcări.

Partida N-rul 2.

— Jucată la New-York, 22 Ianuarie 1913. —

Alb: Marschall; Negru: A. Kupchic.

1. d₂—d₄ d₇—d₅
2. Cg₁—f₃ Cg₈—f₆
3. c₂—c₄ e₇—e₆
4. Cb₁—c₃ c₇—c₆ (de obicei se joacă:
Fb₈—d₇)
5. Fc₁—g₅ Cb₈—d₇
6. c₄×d₅. (Jocul predilect alui Marschall.)
e₆×d₅
7. e₂—e₄ Ff₈—e₇
8. Ff₁—d₃ 0—0
9. Dd₁—c₂ Tf₈—e₈
10. 0—0 h₇—h₆
11. Fg₃—f₄ Cd₇—f₆
12. Ta₁—c₁ Fe₇—d₆
13. Ff₄×d₆ Dd₈×d₆. (Mai bine decât
Cf₅—e₅, căci ar fi urmat 14. Cf₆—h₅)
14. Dc₂—b₃ Cf₈—d₇
15. Tf₁—e₁ Cf₆—e₄
16. Fd₃×e₄ d₅×e₄
17. Cf₃—d₂ Dd₆—g₆
18. Cc₃—e₃ Cd₇—b₆
19. Ce₂—f₄ Dg₆—d₆
20. Tc₁—c₅ Fc₈—e₆
21. Db₃—d₁ Fe₆—d₃
22. Dd₁—g₄ Rg₈—f₈
23. b₂—b₃ Cf₆—d₇
24. Tc₅—c₃ Cd₇—f₆
25. Dg₄—g₅ g₇—g₆. (O greșală fatală.)
26. Cf₄—g₆+. Negru se predă.

.....